

Op de foto:
 “Bij een windkracht lager dan vier, rol ik de zeilen los. Met lusjes haak ik ze aan de wieken, de wind drukt ze vast op het hekwerk. Neemt de wind toe, dan draait de molen snel genoeg en rol ik ze weer op. Dat steekt heel nauw. Ik houd de molen en de lucht continue in de gaten, bij veranderingen moet ik precies op tijd ingrijpen. Soms een kwestie van halve minuten. Als je te lang wacht, kan de molen op hol slaan. Gelukkig is dat nooit gebeurd. Deze molen maakt deel uit van de molenviergang Aarlanderveen, de enige ter wereld die nog werkt. Vier molens draaien naar elkaar toe en elke molen brengt het water een stukje hoger. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt blijft de molen in bedrijf. Gelukkig maar, ik houd van de onvoorspelbaarheid en het afwisselende. Ook al maal ik niet dagelijks, ik ben 365 dagen per jaar molenaar.”

Joban Slingerland (51), molenaar

Donatus
 verzekert
 vertrouwd
 sinds 1852

Monumenten worden met veel zorg omgeven door eigenaren en beheerders. Dat is belangrijk en nodig. Net als het kiezen van de juiste verzekering. Al sinds 1852 heeft Donatus ervaring in het verzekeren van monumentale kerken en gebouwen. Als onderlinge maatschappij werken wij zonder winstoogmerk. Wij hebben dan ook geen klanten, maar leden. Maak vrijblijvend kennis met Donatus. Onze expertise zal u verbazen en verrassen, evenals onze jaarlijkse premierestitutie.

 Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

Wiek & Rad

33e jaargang
 2014 - 2

Orgaan van de stichting “De Overijsselse Molen”

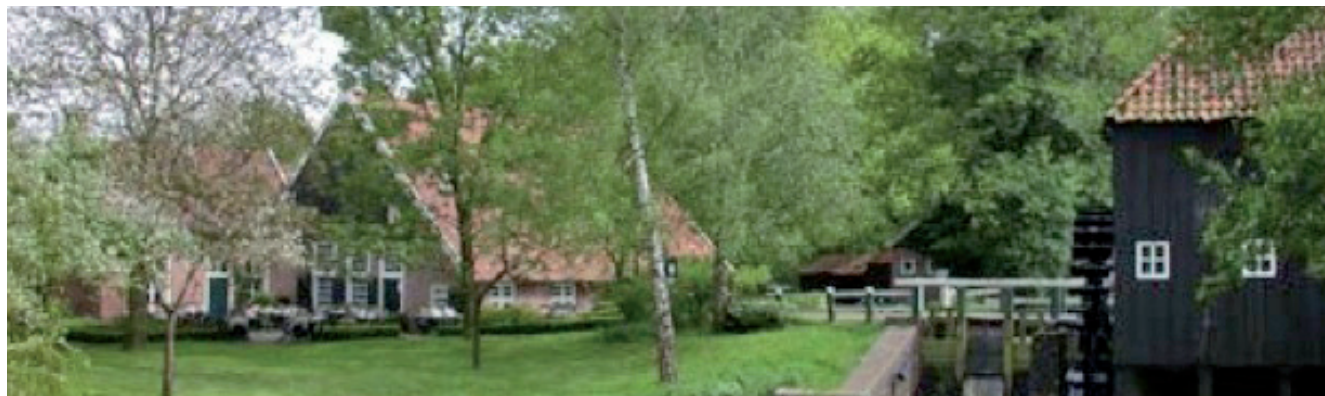
Restaurant Den Haller
www.denhaller.com
denhaller@online.nl
0547-351287

Sfeervol gelegen naast de watermolen

Openingstijden:
maandag en dinsdag gesloten

Voor lunch, koffie en kleine kaart van 12.00 tot
17.00 uur. Diner vanaf 17.30 uur

Roald Hans

RESTAURATIE | RENOVATIE | MOLENONDERHOUD

06 54 297 356

info@roaldhans.nl

www.roaldhans.nl

De Tuinfluiter 64

7671 WG Vriezenveen

RESTAURATIE | RENOVATIE | MOLENONDERHOUD

STICHTING "DE OVERIJSSELSE MOLEN"

P. van der Vinne
Voorzitter

Vasserdijk 18
7664 VH Manderveen
tel. 0546-681257
pieter@akkerbouwbedrijfvandervinne.nl

A. Boukes
Secretaris

Krulmate 13
8014 KE Zwolle
tel. 038-4652860
a.boukes@home.nl

R.J. Roose
Penning-
meester

Jan Schamhartstraat 85
8121 PA Olst
tel. 0570-562497
r.roose@daxis.nl

H. van der Aa
Bestuurslid

Hobergenstraat 73
7665AD Albergen
tel. 0546-441507
hjdadaa@hetnet.nl

J.H. Kuiper
Bestuurslid

Stokersdorpweg 24
7532PT Enschede
tel. 0534 - 610710
kuiper.jh@hetnet.nl

E. Ekker
Bestuurslid

Porporastraat 80
8031 HS Zwolle
tel. 038-8509287
eelco@ekkerbouwenmonumentenadvies.nl

C. de Regt
Bestuurslid

Molendijk 39
7591 PT Denekamp
tel. 0541 294 202
info@rodewangen.nu

J. Abbink
Technisch
medewerker

p/a Het Oversticht
postbus 531
9000 AM Zwolle
038 421 3257
jabbink@oversticht.nl

Website van de stichting en contact

R. Roose Webmaster
www.molensinoverijssel.nl
info@molensinoverijssel.nl

Molenboeken winkel

J. Poot
Zilverschoon 23
8265 HD Kampen
tel. 038-3315638
sjpoot@solcon.nl

Gilde van Vrijwillige Molenaars

E. Blenke Secretaris
Erve Stroomboer 72
7623 JB Borne
tel. 074 - 8500346
molenaarsinoverijssel@molenfotos.nl

Vereniging De Hollandse Molen

Zeeburgerdijk 139
1095 AA Amsterdam
tel. 020-6238703

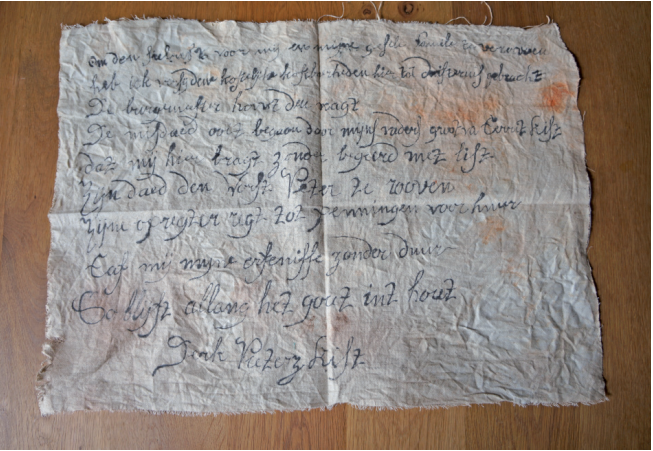
Werkgroep Overijsselse Molendag

Dick ter Harmsel dterharmse@home.nl
R. Roose r.roose@daxis.nl

Wiek en Rad redactie en vormgeving

C.J.C. Scherjon
Jupiterstraat 34
8303 ZV Emmeloord
tel. 0527-615798
wiekenrad@gmail.com

Promotie van de molen in Ommen
Op de dag dat de wieken gestoken werden, liep ik door de molen waar overal gereedschap, snoeren en houtkrullen lagen om te zien hoever de molenbouwer inmiddels was. Ergens in de molen, in een kier stak iets naar buiten. Zoals altijd maar een klein beetje nieuwsgierig trok ik er aan. Een moment later vouwde ik ademloos van verbazing, een zo te

zien eeuwenoud document open.
Jaren geleden had ik een cursus paleografie gevolgd, en met deze bijna vergeten kennis kwam ik tot de conclusie dat dit een echt oud "ding" was. Als lid van de Historische Kring Ommen seinde ik een aantal mensen in. Ik vertelde wat ik gevonden had en las het zo goed mogelijk voor.
De volgende dag stond er op de stelling van de molen een bestuurslid van de Historische Kring, de voorzitter van "Oll Ommer", iemand met een metaaldetector en tweecamarmensen en een journaliste van "Ommen leeft".
Samen probeerden wij het geschrevene te ontcijferen en te begrijpen. Het volgende stond er volgens ons op het oude stuk linnen zeildoek geschreven:

*Om den sielerust voor mij en mijne gehele familie te verwerven
heb ick verschydene kostelyke kostbaerheden hier tot duisternis ge-
bracht.
De burgemeester houwt den wagt.
De misdaed, ooit begaen door myns vaders grootva Gerrit Kist
dat my hier bragt zonder begeerd met list.
Zyn daed den vorst Peter te rooven
Zijne opregter regt tot penningen voor huur
Gaf my mijne erfenisse zonder duur.
So blijft alang het gout int hout*

Derk Pieterz Kist molenmaacker

Czaar Peter huis in Zaandam

Met behulp van het onmisbare Google kwamen we uiteindelijk met de naam Gerrit Kist in Zaandam. Deze goede man bleek als grootvader van onze Derk Kist de molenmaker, huurbaas van tsaar Peter geweest te zijn. Hij, Gerrit Kist, was zeer ontstemd over het slechte betalingsgedrag van zijn huurder. Aldus Google.
Onze veronderstelling was dat deze Gerrit een graai in de reistassen van Peter gedaan had. Daarbij had hij voldoende gepakt om de huur als voldaan te beschouwen. Waarschijnlijk had Gerrit een beetje per ongeluk ook iets te veel gepakt? Te laat kwam hij daarbij tot de ontdekking dat, als hij met Russische spullen voor den dag zou komen in Zaandam, men dit niet als eerlijke handel zou zien.
Zo werden de oneerlijk verkregen "huurpenningen" of wat het ook mocht wezen, van vader op kleinzoon door gegeven. De kleinzoon, als laatste in de familie zonder kinderen, wilde geen smet op het familieblazon en verstopte de "schat" in de molen. Tot zover de plaatselijke oudheidkundigen in hun gezamenlijk overleg en veronderstellingen. Maar waar was wat verborgen in de molen?
De tweede zin over de burgemeester gaf ons de hint, deze steunbalk bovenin de molen moest de bergplaats zijn. De man met de metaaldetector zou de juiste plek aanwijzen. Samen met de cameraman werden de opgewonden piepjes van de detector vastgelegd. Helaas was het een grote tegenvaller voor Ommen en omgeving, de juiste plek kon zonder de kap te lichten niet gevonden worden. Gelukkig was een kort telefoontje met molenbouwer Doornbosch voldoende, hij wilde ons wel helpen. Hij zou aanstaande dinsdag zorgen voor een kraan met voldoende hijskracht om de kap te tillen.

Die eerste dag van de volgende maand op die bewuste dinsdag stond ik met een bakje met goudkleurige paas-eitjes te wachten op het bezoek. Veel mensen hadden de reportage gezien van "Ommen leeft!" en het met gerechtvaardigd wantrouwen bekeken. Er stond op de site zelfs een reactie, een enthousiaste brief van de voormalig directeur van de coöperatie. In die brief gaf hij aan dat hij jaren geleden ook op zoek was geweest naar een schat in deze molen. In dezelfde brief noemde hij nog meer feiten die moesten wijzen op een bijna onvindbare schat. Zelfs dit schrijven mocht de bezoekers van de site nog niet doen bewegen naar de molen. Of stonden ze aan de overkant van de Vecht tussen de marktkramen te kijken of er werkelijk een grote kraan in stelling gebracht werd?

Onze aprilgrap had wel de molens van Ommen in het nieuws gebracht en er werd weer over gesproken. Daar ging het om, molens moeten leven in de samenleving!

Luuk Vogelzang
Simon van Kampen

De Konijnenbelt Zwolseweg 5 Ommen

Colofon

Wiek en Rad is het kwartaalblad van de stichting "De Overijsselse Molen" en is een brug tussen het molenveld en donateurs van molens in Overijssel. De stichting tracht zo goed als mogelijk de belangen te ondersteunen van ons molenbezit en dit cultureel erfgoed in goede staat door te geven aan komende generaties.

Secretariaat:
mr. A.E.W. Boukes
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
tel. 038-465 28 60/038-499 87 85
a.boukes@home.nl

Donateurs ontvangen 4 keer per jaar Wiek en Rad (€20,00 per jaar). Donateur kunt u worden door zich aan te melden via de website www.molensinoverijssel.nl

of schriftelijk via ons secretariaat:
stichting "De Overijsselse Molen"
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
Bankrekening van de SOM
NL34 RABO 0128690410

Inhoud van dit nummer:

De Noordmolen van Twickel verkeersknooppunt	4
Hoe houdt molenwereld hoofd boven water	6
Nieuwe molenmaker behebt met molenvirus	6
Ook bij molens is voorkomen beter dan genezen	8
Oud en der dagen zat	9
Preventief onderhoud bij Molenstichting Lattrop - Tiligte	10
Molenwereld "verliest heel veel"	11
Aan de wind lag het niet	12
Al dagen van te voren druk	12
Feestelijke opening van de molenshuur	13
Voorzitter Van der Vinne op zonnige Donateursdag	14
Wiekssystemen deel II	16
In memoriam Hans Elsenaar	17
Grensgevallen (deel 4)	18
Risicobewustzijn belangrijkste bij verzekeren van molens	20
Informatieavond over de Eschmolen	21
"Aan dat touwtje trekken kan ik ook wel"	22
Nieuwe roeden voor De Konijnenbelt	24
Adressenlijst	27

ISSN: 1384-0711
Copyright © Stichting "De Overijsselse Molen".
Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Redactie
Kees Scherjon
wiekenrad@gmail.com
Peter van der Molen
prvandermolen@versatel.nl
Ruud Roose
r.roose@daxis.nl
Sjaak Poot
sjpoot@solcon.nl

Kopij naar:
Kees Scherjon
Jupiterstraat 34
8303ZV Emmeloord
wiekenrad@gmail.com
r.roose@daxis.nl

De redactie stelt het zeer op prijs als u artikelen over uw molen of molengebeurtenissen naar ons opstuurt.

Tekst graag als Word document en elk plaatje of foto als een JPEG bestand niet groter dan 2,5 MB.

Het is niet alleen aan dat touwtje trekken

Met medewerking van:

Wiendelt de Lange
Roel Kleen
Marisca Kasper
Jan Kuiper
Gerrit Strijkert
Simon Kadijk
Derk Rouwhorst
Luuk Vogelzang
Simon van Kampen

Geslaagde molenaars:

Voor watermolen:

25 april op de Mallumse Molen in Eibergen:
Willem Wes uit Haaksbergen
Theo Rijsman uit Tubbergen

Voor windmolen:

14 april op Daam's Molen in Vaassen:
Annemarieke van der Beek uit Deventer.
1 mei op De Valk in Zalk:
Feike Agema uit Kampen
Ab de Graaff uit Dalfsen
Foekje Pol uit Hasselt
Jos Jutten uit Dalfsen.
26 mei op Wissinks Möl in Usselo:
Johan Kotte uit Albergen
Lars Spikker uit Lettele

De Noordmolen van Twickel

In de lommerrijke bossen van landgoed Twickel bij Stad Delden ligt op een van de rustieke plekken de Noordmolen. Een oud industrieel / ambachtelijk monument. In deze tijden een rustpunt voor wandelaars en fietsers, in vroeger tijden een trefpunt van lokale boeren en herkenningpunt voor reizigers en marskramers. De Noordmolen is gelegen op een voormalig 'verkeersknooppunt'. Over de oude postweg trokken verse paarden de postkoets (op de markt in Stad Delden werden de paarden verwisseld in het huis met de posthoorn) langs de Noordmolen naar Borne en vervolgens via Oldenzaal naar Hannover.

Van die route maakten ook de Hanze-kooplieden, Kiepenkerle, Tödden/marskramers en Hollandgänger gebruik. De weg naar Almelo ligt in de buurt evenals de waterwegen Twickelervaat en Oelerbeek. De Noordmolen draait op water uit de Oelerbeek, een riviertje met oorspronkelijk weinig verval. Om het waterrad in beweging te zetten en zeker te zijn van voldoende waterpeil werd de

bedding van de Oelerbeek naar hoger terrein verlegd. De oude bedding bleef gewoon bestaan en werd gebruikt als omvloed. De naam van de beek verandert bij de Noordmolen in Azelerbeek. De beek was een belangrijke verkeersader; daarover voeren zompen met hun goederen naar Friesland en het westen van Nederland. Turf voor Stad Delden werd over de Azelerbeek aangevoerd vanuit Vriezenveen. Bij de Noordmolen werd de turf op karren overgeladen, omdat de schutten verder varen onmogelijk maakten. De zompen lagen soms op hun beurt te wachten om gelost te worden, zo druk kon het zijn.

Adolf van Raesfelt, heer van Twickel, liet omstreeks 1650 naast de Noordmolen een sluis aanleggen in de omvloed, waarmee overtollig water uit de Oelerbeek om de watermolen heen werd geleid. Door die omvloed, de verlegde Oelerbeek, konden de zompschippers doorvaren tot vlak bij de stad Delden. Graaf Carel wilde een nog betere waterweg en liet tussen 1771 en 1774 de Twickelervaat graven van Delden naar de Regge. Daarbij werd gebruik gemaakt van de al aanwezige omvloed.

De Noordmolen staat vermeld in een register 1325 – 1336 van de bisschop van Utrecht en wordt geduid in de akte gedateerd 1347 waarmee Herman van Twickelo het huis Eijsinc, het latere Twickel koopt. Er zijn aanwijzingen dat

de molen van ruim een eeuw daarvoor dateert. Langs de noordkant van Stad Delden rond de Deldeneres liggen eeuwenoude boerderijen. Vroege bewoners van onze streken, genoemd naar de trechterbeker, vestigden zich zo'n 4000 jaar voor Christus op hoger gelegen gronden in de nabijheid van stromend water. Op kleine akkers op de es werden oude graansoorten en gewassen verbouwd en op de natte gebieden werd veeteelt bedreven. Niet ver van de Noordmolen liggen enkele tumuli, grafheuvels, waar latere bewoners in de bronstijd hun doden begroeven. Nog latere bewoners vestigden zich in een lös hoef. Lange tijd waren boerderijen in hoofdzaak zelfvoorzienende gemeenschappen van hardwerkende gezinnen van 2 of 3 bij elkaar inwonende generaties en eveneens inwonende knechten en meiden. Eigen graan, boekweit, vlas, groenten en slachtveevoorzagen in de levensbehoeften. Zelfgemaakt linnen en wol van eigen schapen werden gebruikt voor kleren. Het graan werd ter plekke tot meel gemalen en watermolens namen het handwerk van de rosmolens en vijzels over. Van vlas maakte men niet alleen linnen, een deel van het zaad werd gebruikt om lijnolie te winnen. Lijnolie werd gebruikt om gebruiksgoederen te conserveren; raapolie, om boekweitpannenkoeken te bakken en voor de olielampen. Vanwege de ouderdom van enkele erven nabij de Noordmolen kan worden aangenomen dat deze oliemolens al voor de 12e eeuw is opgericht. Van de Noordmolen is ook een oudere bronvermelding bekend in verband met het huis Norden, waaraan de molen zijn naam zou hebben te danken. Hoe het ook zij, de Noordmolen maakt deel uit van een oude cultuur en was lange tijd een onmisbaar werktuig voor de vroegere landbouwers in de naoberschap. Water aangedreven molens wer-

den door de Romeinen geïntroduceerd en hebben geleidelijk aan verspreiding verkregen naar onze streken. Aan de beek ligt ook de Oldemeule in Oele en stroomafwaarts bij erva Graas heeft een kleine watermolen gestaan,

de molenmaker Anne Doornbosch uit Adorp door de askop gestoken werd. Door de molenmaker zijn in oktober de roeden uit de molen gehesen. De Konijnenbelt had twee potroeden, beide in slechte staat. In 2012 zijn door All Investments uit Winsum met een ultrasoon diktemeter de roeden doorgemeten. Hierbij wordt door het apparaat via een taster met koppelvloeistof een zeer korte geluidspuls uitgezonden. Het geluid weerkaatst op een overgang (binnenzijde roede). De tijd/snelheid die nodig is om terug te keren wordt door het apparaat gemeten en daaruit en uit het toegepaste materiaal (staal) wordt de dikte van de roede inclusief de verflaag berekend. Het advies dat uit het onderzoek naar voren kwam, was om de molen niet meer te laten draaien; de binnen- en buitenroede waren rond de askop ernstig door roest aangetast. Beide roeden moesten worden uitgenomen en vervangen of hersteld.

De roeden zijn door De Gebroeders B. Pot in Elshout bij de Kinderdijk gemaakt. De binnenroede is uit 1901 (nummer 1886), de buitenroede uit 1936 (nummer 2750). Deze laatste, nieuwere, roede was in het verleden al hersteld met gelaste stalen platen en was in zo'n slechte staat dat deze niet meer hersteld kon worden. De andere roede is volgens zijn historische waarde wel gerestaureerd, een aantal platen, hoekprofielen en klinknagels zijn vernieuwd. De nieuwe buitenroede is een gelaste stalen roede in twee delen met een lengte van 22,78 meter, gemaakt door Vaags uit Aalten, nummer 309.

Het herstel van het gevlucht was onderdeel van een grote restauratie op initiatief van de gemeente. Ommen heeft vijf molens op haar grondgebied, waarvan vier in eigendom. Drie molens, de Konijnenbelt, Den Oord en de Besthmermolen, worden voor de gemeente beheerd door de Stichting Ommen Molens en De Lelie wordt gebruikt door de ambachtelijk molenaar Anton Wolters. Een belangrijk deel van het herstel was ook de reparatie van het Engelse kruiwerk. Sinds de molen niet meer mocht

draaien waren wij nog regelmatig op de molen om deze na te lopen, de kap een stukje te kruien en het gevlucht met de hand een paar keer rond te laten gaan. Maar ondanks het Engelse kruiwerk ging dit stukje kruien steeds zwaarder en was de kap zelfs met zijn tweeën bijna niet meer rond te krijgen. Dit was ook te zien: de flenzen van de rollen schraapten bramen van de stalen bovenrail. Nu is er een nieuwe stalen vloer onder de overring en een dikkere bovenrail aangebracht.

Verder zijn in het bovenwiel alle ontbrekende kammen en een nieuwe pal aangebracht. Een lange schoor is vernieuwd, de stelling is verstevigd en veel houtwerk, zoals roosterluiken en de schilden van het voorkeuvelens, is vernieuwd.

Het achtkant vertoonde op diverse plaatsen veel speling. De Konijnenbelt is een grote molen met een gronddiameter van bijna tien meter. Vanaf 1930 is de molen door de Coöperatie alleen nog maar gebruikt als opslagruimte en toen waarschijnlijk zwaar belast. Volgens de molenmaker is het ook mogelijk dat bij de verhuizing van de molen uit de Zaanstreek niet alles precies passend is gemaakt. Bij de restauratie na 1980, na 50 jaar stilstand, zijn er al ijzeren balken en trekstangen ter versteviging aangebracht. Ook bij deze herstelronde is met nieuwe trekstangen het achtkant verstevigd en zijn verbindingen tussen korbelen, stijlen en legeringsbalken met speling, opgesloten of gevuld met hardhouten wiggen. De totale kosten van het herstel bedroegen ruim € 83.000.

Op 10 mei, Nationale Molendag, draaide De Konijnenbelt weer. Er zal die dag zeker ook aandacht zijn voor deze molen maar om de aandacht een beetje bij de Ommen molens te houden hadden wij in maart al vast wat bedacht.

Nieuwe roeden voor De Konijnenbelt

Geschiedenis

Ergens in een genealogisch familieonderzoek komt de naam Hendrik Lamberts Konijnenbelt voor, hij is dan molenaar, volgens dat geschrift, op de Besthmenermolen in Ommen. Vanaf welk jaar hij daar molenaar was is (nog) niet bekend, wel dat hij in 1806 een molen liet bouwen aan de Zwolseweg in Ommen.

Hendrik Lamberts Konijnenbelt is op Schuilenburg (Hellendoorn) geboren op acht november 1773, waarschijnlijk naast of in de molen. Zodoende kwam hij al vroeg in aanraking met het molenaarswerk. Op zoek naar dit werk is hij zo misschien ook in Ommen terecht gekomen. Het ging hem letterlijk voor de wind. In 1806 was hij al kapitaalkrachtig genoeg, zodat hij het aandurfde om een tweedehands olie- en pelmolen te laten bouwen. Deze Zaanse molen werd gebouwd aan de weg richting Zwolle, dichtbij de oever van de Vecht. Dus logistiek een goede keus. Die molen is nu nog steeds bekend als “de Knie’nbelt” of als “de Konijnenbelt”.

Net als in de Zaan deed de molen tot 1860 dienst als olie- en pelmolen. Hendrik heeft helaas niet lang plezier gehad van zijn nieuw herbouwde molen, hij overleed in 1814, slechts 41 jaar oud.

Molenaarsfamilie Konijnenbelt

Zijn weduwe zette het bedrijf voort, geholpen door haar oudste zoon Lambert die toen nog maar veertien jaar oud was. In 1820 kreeg zij toestemming op “hare mole staande in Ommen voor de brugge” koren te malen en in hetzelfde jaar werd het maalwerk aangebracht. Er was schijnbaar wel markt voor een derde korenmolen in Ommen. De molen aan de Hardenbergerweg had niet zo’n beste naam en de (oude) molen op de Besthmenberg lag niet bepaald direct naast de deur.

Samen met twee broers, Jan en Gerrit, werkte Lambert op de molen. Het huwelijk van Lambert bleef kinderloos terwijl Gerrit op twee en dertigjarige leeftijd overleed. De zonen van Jan en Gerrit en later de kleinzonen van Gerrit zetten het molenaarsvak in familieverband voort.

In 1914 verkochten ze de molen aan Jan Spiekman die er een petroleummotor in plaatste. Een molen die alleen maar

op windkracht kon draaien, vond hij, had geen toekomst meer. Jan Spiekman verkocht op zijn beurt de molen in 1920 aan de Coöperatieve aan- en verkoopvereniging Ommen en omstreken. De Coöperatie laat gelijk een veertig pk zware ruwoliemotor plaatsen zij hadden nog minder vertrouwen in de wind. Er was toen nog zeker één molenaar van de familie Konijnenbelt werkzaam op de molen. Op een foto uit 1920 staat molenaar Konijnenbelt breeduit te poseren in zijn werkplunje.

De Coöperatie

In die tijd begon de coöperatieve gedachte, vooral in de landbouw, ook in Ommen op te komen: “Voor en met elkaar”. De geplaatste motor maakte een flinke capaciteitsuitbreiding mogelijk; in 1927 kon er met vier maalkoppels gemalen worden en werden er een koekenbreker, jacobsladder, lui- en builwerk door de motor aangedreven. Aan de buitenkant werden grote silo’s tegen de molen aangebouwd. Slechts af en toe werd er nog op de wind gemalen en in 1930, toen er een elektrische motor werd geplaatst hield dat helemaal op, de molen werd uit de wind gezet en alleen nog als opslagruimte gebruikt.

De gemeente Ommen

In 1976 werd de molen aangekocht door de gemeente Ommen en werd gestart met de restauratie. Door de langdurige stilstand van 1930 tot ca. 1970 was de molen sterk in verval geraakt en toen, na het verdwijnen van de Coöperatie in 1980, de silo’s en kantoorruimten er omheen werden afgebroken, dreigde de molen in elkaar te zakken. De molen werd versterkt met ijzeren balken en trekstangen en was hierdoor weer stevig genoeg om te kunnen draaien. Later volgden een nieuwe staart, schoren en spruiten en werd de stelling vernieuwd. Bij deze restauratie werd “het gaande werk” niet hersteld: de molen kan alleen voor de prins draaien, er is geen maalwerk meer aanwezig. Inmiddels zijn er in plaats van de vroegere silo’s moderne luxe appartementen rond de molen gebouwd. Zoals ze gebouwd zijn passen deze twee uitersten slecht bij elkaar. De molen ondervindt een flinke windbelemmering van deze appartementen, zodat de molen waarschijnlijk nooit meer maalvaardig zal worden.

Restauratie

Op dinsdag 25 maart was het zover. Na een half jaar zonder gevluht kreeg de Konijnenbelts molen aan de Zwolseweg in Ommen nieuwe roeden. Tenminste gedeeltelijk nieuw. Wethouder Scheele mocht met behulp van een touw de roede begeleiden naar boven die door

verkeersknooppunt

waarvan fundamenteën werden gevonden bij de aanleg van de A35. Ooit telde Twente zo’n 100 watermolens; elke buurtschap had er wel een en soms had ook een boerderij een molen voor uitsluitend eigen gebruik. Momenteel zijn nog 9 watermolens over.

Tegenwoordig beroemde schilders uit de Gouden eeuw, als Ruysdael en Hobbema zagen ook de schoonheid van het Twentse landschap en de daarin aanwezige watermolens. Van Jacob van Ruysdael zijn enkele schilderijen bekend van

Tekening van Jacob van Ruysdael (1628 - 1682) of zijn leerling Meindert Hobbema (1638 - 1709)

de burcht in Bentheim. Hij is op zijn reis naar Bentheim ongetwijfeld via de handelsweg langs de Noordmolen getrokken. Onderstaande pentekening wordt aan een van beide schilders toegeschreven.

Geleidelijk aan verloor de Noordmolen zijn functies. De graanmolen die tegenover de huidige Noordmolen heeft gestaan, kreeg concurrentie van windmolens en is in de 19e eeuw afgebroken. Toen de stoommachine en nadien de elektromotor op een meer efficiënte manier olie kon persen, werd olieslaan met een watermolen niet meer lonend. De ene watermolen na de ander verdween en in 1825 werd de Noordmolen gesloten. Wat niet gebruikt wordt raakt in verval, zo ook de Noordmolen ondanks een restauratie in 1917. In de jaren 1976-1978 is het molengebouw opnieuw gerestaureerd in opdracht van de Stichting Twickel; in eerste aanleg zonder het schoepenrad. In 1984 kreeg de molen een nieuw waterrad, dat door de Rotaryclub Delden-Borne werd geschonken. In 1989 werd de restauratie van het interieur afgerond.

Sinds mei 1990 houden vrijwilligers de molen in bedrijf. In 2006 was weer een grote reparatie noodzakelijk. Niet alleen de molen, maar ook het molenrad, de kademuren en brug waren aan renovatie toe. Daarnaast moest vanwege de Arbouw een molenaarshuis worden bijgebouwd; dit verblijf, ‘t Möllnhoes, is zo veel mogelijk opgetrokken volgens de oude technieken die bij de molenbouw werden toegepast. Dit zeer grote renovatieproject kon mede dankzij Europese subsidie (Leader+) gerealiseerd worden. Enkele marskra-

mers hebben bijgedragen aan de feestelijke heropening; sindsdien staat een afbeelding van een Kiepenkerl bij de ingang.

De Noordmolen in werking toont een oud ambacht en geeft een prachtig beeld van oude techniek.

Vanuit de molen geeft een venster “Gods Window” de bezoeker een beeld van deze schitterende plek. De meanderende Azelerbeek vloeit noordwaarts langs erve Olieslager, een originele Twickelboerderij met zijn bijenstal en waterput met puthaal en stroomt verder door het coulissenlandschap.

De schoonheid van het landschap is ook de routeplanners van de 21e eeuw niet ontgaan. De Noordmolen in 2014 ligt op een knooppunt in het fietsnetwerk Twente. Vele wandelroutes doen de water-

molen aan, waaronder het Marskramerpad. Deze laatste wandeling gaat richting Borne door het Bokdammerveld; enkele honderden meters na erve Olieslager en erve Voortman loopt links een wandelpad. Wandelend op dat oude stukje postweg krijgt de wandelaar een idee over de begaanbaarheid, de eenzaamheid en de gevaren van wegen van destijds. Komend vanuit het Hannoveraanse rijk wisten de marskramers bij het horen van de heien “we zijn bijna in Delden, de oliemolen is in werking”. Voor hen en voor de fietser en wandelaar van nu is de Noordmolen een plek om even stil te staan.

Wiendelt de Lange

Bronnen:

Regge en Dinkel, land van levend water, Adriaan Buter
Watermolens Twente, Boekhandel Broekhuis / Uitgeverij
Twickel, Aafke Brunt, Jan Haverkate, Lucia den Ouden, Uitgever
Stichting Twickel
websites:
www.handelsweg.com
www.vaassenhistorie.nl/files/type_watermolens_op_de_veluwe.pdf

Hoe houdt molenwereld hoofd boven water

Op de tweede zaterdag in mei staan de molens in Nederland nationaal een dag volop in de belangstelling. In en rond de molens kunnen bezoekers met tal van activiteiten kennis maken. De meesten realiseren zich daarbij niet wat er allemaal bij komt kijken om dit cultureel erfgoed voor het nageslacht te behouden. Dat het vrijwilligerswerk daarbij een essentiële rol speelt blijft in de regel onderbelicht. Neem bijvoorbeeld de Molen van Massier in Nieuwleusen. De dagelijkse gang van zaken ligt in de handen van een uit vrijwilligers bestaande stichting. Die vrijwilligers organiseren op de Nationale Molendag bijvoorbeeld een zogenaamde Molen Massier Meimarkt. Die voorbereiding begint al in januari. Er worden in de maanden die volgen allerlei dingetjes in elkaar geknutseld die dan tijdens de Meimarkt aan de man worden gebracht. Daarnaast worden diverse verenigingen uitgenodigd een kraam te huren.

Kleindierenclubs en de scouting worden eveneens uitgenodigd acte de presence te geven en tijdens die Meimarkt zorgt de eigen catering voor koffie, broodjes, snack's, frisdrank en niet te vergeten de bekende 'kniepertjes'.

Maar met een zo'n activiteit kun je als molenstichting het hoofd niet boven water houden. Daar komt meer bij kijken. Eigenlijk begint dat meteen al bij het begin van een nieuw jaar met een 'aangeklede' Nieuwjaarswandeling die met Pasen een vervolg krijgt aangevuld met een fietstocht. Dat

moet allemaal wel worden voorbereid!

Na de Meimarkt gaat het vrolijk verder met een 'Langste dag fiets- en wandeltocht' en in september wordt deelgenomen aan de Overijsselse Molendag met nogmaals een fiets- en wandeltocht met 'omlijsting'.

De activiteiten worden afgesloten met deelname aan de Kerstmarkt in het dorp met pannenkoeken, glühwein en allerlei kerstsnuisterijen.

Doel van al die activiteiten is inkomsten en bekendheid te verwerven, de molen onder de mensen te houden en daar draagvlak te scheppen. In dat kader moeten ook andere activiteiten worden gezien zoals de kaartmiddagen, feestjes in bijgebouw De Peerdestal en beschikbaarstelling als trouwlocatie.

Al die activiteiten moeten zorgen voor het spekken van de kas. Dat de inbreng van donateurs een belangrijke rol speelt spreekt voor zich.

De Molen van Massier staat in feite model voor het overgrote deel van het Hollandsche molenbezit. Alleen met inventiviteit, creativiteit en de belangeloze inzet van veel vrijwilligers kan het hoofd boven water worden gehouden.

Roel Kleen

n ik ook wel"

menwerking met andere enthousiaste molenaars en gidsen. Ik vind het belangrijk dat dit soort ambachtelijke monumenten in stand worden gehouden en door er elke week te zijn werk ik daaraan mee. Als je dat steeds doet ontdek je ook meteen als er wat aan de hand is en kunnen er maatregelen worden genomen voordat het ernstiger vormen aanneemt".

Veel vrijwilligers in de molenwereld behoren tot de categorie 'senioren' maar Josephien denkt al aan de toekomst. Samen met Wim Ruiter heeft zij fraaie leskaarten gemaakt waarmee zij onder meer schoolkinderen middels foto's en een vragenlijstje wat kennis – en dus waardering – voor dit cultureel erfgoed hoopt bij te brengen.

"Waar het halen van een broodje al niet toe kan leiden".

Peter van der Molen

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaaltstenen als ook blauwe basaltlavamaaltstenen.

Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)

demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)

en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherp van uw molenstenen en maaltechnische adviezen.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland

Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57

GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Nieuwe molenmaker behebt met molenvirus

ROALD HANS 'ROOIT' MOLENKAP PELMOLEN

Als iemand laat weten dat hij aardappelen gaat rooien zal dat niet tot verbaasde gezichten leiden en bij bieten rooien slaat de verwarring evenmin toe. Maar als iemand zegt dat hij schaliën aan het rooien is dan worden er wel degelijk wenkbrauwen gefronst. Maar niet door Roald Hans. Hij vindt dat de gewoonste zaak van de wereld. Hoe hij dat doet? "Gewoon met de bats. Dat voldoet in de praktijk het beste". Waar hij dat doet? "Bovenop molens!"

Buitenstaanders zullen bij het lezen van deze intro wel even de wenkbrauwen fronsen maar voor ingewijden in het molenwereldje klinkt het al wat bekender in de oren. Hooguit de naam Roald Hans zal niet bij iedereen een lampje laten branden. Roald is namelijk een nieuwkomer in de wereld van de molenmakers. Namen als Groot Wesseldijk en Vaags en wat eerder Wintels zorgen voor een blik van herkenning, maar Roald is pas sinds 2012 voluit zelfstandig werkzaam in de molenmakerij en niet alleen in de molenmakerij, want alles wat met renovatie, onderhoud en restauratie van cultureel erfgoed te maken heeft kan op zijn warme belangstelling rekenen.

Koning
Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

“Aan dat touwtje trekken ka

Voor de buitenstaander is de molenwereld een pure mannen wereld. Hoewel het merendeel van de molenaars in dit land inderdaad van het mannelijke geslacht is komen de laatste jaren steeds meer vrouwen dit bolwerk slopen. Op zich logisch want toen het molenaarsberoep nog een ambachtelijk vak was moesten vrouwen niet alleen als eerste knecht hun man bijna dagelijks bijspringen om de molen draaiende te houden, vaak moesten zij de molen helemaal zelf draaien omdat de man was overleden. Dat maakte het leven van die vrouwen extra zwaar want in de regel moesten zij daarnaast ook nog een gezin besturen. Tegenwoordig is de ambachtelijke functie van molens grotendeels vervallen en zijn het vrijwilligers die de molen een aantal uren in de week in ere houden en er mee draaien. Om deze groeiende groep vrijwilligers de eer te betonen die zij verdienen worden in Wiek & Rad een aantal van die gewaardeerde collega's in het zonnetje gezet.

Josephien Kienhuis had al jong een zwak voor molens

Voor Josephien Kienhuis ging in 2011 een jongensdroom in vervulling. “Een jongensdroom” voor een vrouw? Jazeker want jongens dromen er wel eens van om molenaar te worden maar meisjes doorgaans toch niet. Uitzonderingen bevestigen de regel en Josephien vormt zo’n uitzondering. Voor haar ging die droom in vervulling toen zij op de Frielinksmolen in Fleringen kon gaan draaien als Vrijwillig Molenaar hoewel haar droom eigenlijk geïnspireerd werd door een andere molen namelijk de Groote Geesterse.

Toen Josephien als kind in haar geboortedorp Mander opgroeide moest zij regelmatig bij bakker Kienhuis in Geesteren brood halen. “Ik kwam dan langs die molen, maar die stond toen al altijd stil en dat trok mij om de een of andere reden aan. Ik had toen al een zwak voor molens maar dan moesten die wel draaien”. De Manderse kon toen nog niet vermoeden dat uitgerekend deze molen in haar latere leven een rol zou gaan spelen. Zij volgde aanvankelijk de gebruikelijke route naar volwassen worden, dus naar school gaan, verkering krijgen en trouwen. Omdat de bruidegom uit Wierden kwam verhuisde het paar daar naartoe en leefde het gezinsleven zoals dat te doen gebruikelijk is.

Maar zoals al vaker is geconstateerd, als het molenvirus eenmaal van iemand bezit heeft genomen breekt het vroeg of laat toch door en dat was bij Josephien op gevorderde leeftijd niet anders.

“Toen er bij de molen in Geesteren vrijwilligers werden gevraagd om te gidsen zag ik mijn kans. Ik dacht toen nog: ‘Molenaar kan ik toch niet worden’. Ik kwam onder de hoede van Wim de Ruiter en Jan Jansen en kon het niet beter treffen. Ik zag het werk van de molenaar elke keer van dichtbij en dacht op een gegeven moment: ‘waarom zou ik geen molenaar kunnen worden?’. Wat plagerig heb ik tegen Wim en Jan gezegd: ‘Aan dat touwtje trekken kan ik ook wel’”.

Haar begeleiders lieten zich geen twee keer uitdagen en moedigden haar aan om dan maar de opleiding tot vrijwillig molenaar te gaan volgen. Wie A zegt moet ook B zeggen en dus nam Josephien de uitdaging aan “al moet ik zeggen dat het achteraf wel tegenviel”. Zij zette echter toch door maar omdat de Geesterse op dat moment vol bezet was moest zij daarvoor naar de Leemansmolen in Vriezenveen uitwijken. Tijdens die opleiding maakte zij ook met andere molens kennis zoals de Wissinksmöl in Usselo en de Pelmolen in Rijssen. Uiteindelijk werd op de Vilsterse molen eerst het proefexamen gedaan en vervolgens met succes het echte examen op de Bolwerksmolen in Deventer. Kort daarna hoorde zij via via dat molenaar Jozef Koopman bij de Frielinksmolen er een punt achter wilde zetten en solliciteerde zij voor de opvolging. Dat lukte en middenin de restauratie deed zij haar intrede op die molen. De molen staat er inmiddels weer strak bij al is het probleem van de regeninslag nog steeds niet opgelost. Met name bij Westwind blijkt de molen nog steeds niet waterdicht. “Ik ga bijna elke zaterdagmiddag vanuit Wierden naar de molen en ben nog steeds enthousiast mede door de sa-

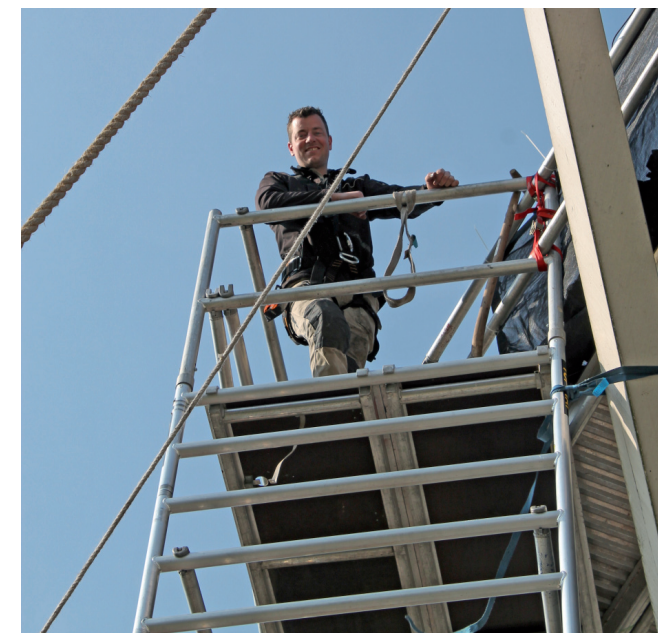
De meeste mensen worden ziek van virussen, maar er is een virus dat mensen juist activeert. Dat is het ‘molenvirus’ en daar is bijna niets tegen te doen. Er aan toegeven lijkt nog het beste. Dat weet Hans inmiddels als geen ander. Daar heeft hij wel eerst een heel proces voor doorlopen. Afkomstig uit Mariënborg volgde hij na de lagere school eerst de LTS – opleiding voor timmerman en kwam via het leerlingensetel bij een klein bedrijf terecht waar hij alle facetten van het timmermansvak in de praktijk leerde kennen. Hij ging verder leren voor restauratie – timmerman en leerde daar bijvoorbeeld hoe je moest uitstikken. Vervolgens leerde hij verder voor restauratie – medewerker en maakte de stap naar een groter bedrijf dat veel grote restauratieklussen uitvoert.

Na een jaar kwam hij bij de Monumentenwacht in dienst en kreeg werk in het rayon Twente waar hij in Rijssen op de Leemansmolen de opleiding tot Vrijwillig molenaar ging volgen. Maar niet afmaakte.

Slechts anderhalf jaar duurde zijn dienstverband bij de Monumentenwacht omdat als gevolg van bezuinigingen zijn contract werd verbroken.

“Dat was in 2012 en ik stond toen voor de vraag: hoe nu verder? Ik besloot om maar voor mijzelf te beginnen. Ik stond er wel alleen voor en moest een nieuw bestaan opbouwen. Werk binnenhalen werd allereerst noodzakelijk. En dat lukte goed omdat ik toch behoorlijk gespecialiseerd ben in het werk aan oude bouwwerken zoals boerderijen en landgoederen”, weet Roald zich nog te herinneren. “Ik kreeg bijvoorbeeld werk voor de Graaf Van Rechteren in Almelo en bij Natuurmonumenten konden zij zich mij ook nog herinneren en in Vriezenveen – waar ik inmiddels was gaan wonen – kreeg ik mijn eerste molenklus”.

Daar is het niet bij gebleven. De afgelopen weken heeft hij zijn hart kunnen ophalen bij de Pelmolen in Rijssen. Deze molen is met duizenden zogenaamde schaliën gedekt. Dat zijn eikenhouten plankjes van ongeveer 35 centimeter lang en een centimeter of tien breed die – geïmpregneerd en wel – als dakpannetjes gelegd zijn. Omdat ze er al 40 jaar in weer en wind liggen zijn ze nu aan vervanging toe. Maar dan moeten de oude er eerst af en Roald heeft ontdekt dat

je dat het best met “de bats” kunt doen. Daarna moeten nog wel alle spijkertjes uit het onderschot – dat er goed uitziet – worden getrokken alvorens de nieuwe er op kunnen. Die zijn al twee keer geïmpregneerd en worden na bevestiging – ze worden met nieten vast geschoten – nog een keer behandeld.

“En dan zouden ze ook weer 40 jaar mee moeten kunnen”, schat de molenaar in die toegeeft slachtoffer van het molenvirus te zijn.

“Als je eenmaal in een molen bent geweest en je houdt van techniek dan ben je verkocht. Het laat je nooit meer los”.

Klussen als het vervangen van de schaliën zijn vrij kostbaar. De kap is eerst onder handen genomen waarna er voldoende schaliën zijn overgebleven om naderhand ook het onderste deel van de romp te vernieuwen.

Voor het financieren van dergelijke klussen moeten vaak allerlei subsidiestromen worden aangeboord, bestaande en nieuwe. In het kader van het preventief onderhoudproject ‘Het verhaal van Overijssel’ is de klus aan de Pelmolen mede mogelijk gemaakt.

Peter van der Molen

Ook bij molens is voorkomen beter dan genezen

EXTRA FINANCIËN VOOR PREVENTIEF ONDERHOUD

“Voorkomen is beter dan genezen”. Wijsheid die zichzelf steeds weer bewijst en als dat ergens van toepassing is dan is dat wel met betrekking tot de molenwereld. Voor ‘voorkomen’ moet dan ‘preventief onderhoud’ worden gelezen en voor ‘genezen’ moet dan ‘restaureren’ worden gelezen. Dus: ‘preventief onderhoud is beter dan restaureren’. Dit credo ligt ten grondslag aan een project waarin Stichting de Overijsselse Molen (SOM), het Gilde van Vrijwillige Molenaars Overijssel en de Monumentenwacht Overijssel en Flevoland zich onder het thema: ‘Het verhaal van Overijssel’ hebben verenigd met als doel de karakteristieke waarden van de Overijsselse molens te behouden. Het vergroten van het publieke draagvlak is daarbij een voorwaarde om tot beter preventief onderhoud te komen. Die vergroting van dat draagvlak moet resulteren in meer vrijwilligers en voldoende middelen voor het realiseren van dat onderhoud. De drie participanten in dit project van de provincie Overijssel brengen elk hun eigen specialismen in. Zo maakt de SOM zich al vanaf haar oprichting sterk voor de instandhouding van molens middels restauratie en onderhoud/instandhoudingstechnologie. Bewaking van de biotoop (leef-omgeving) en het verankeren van de cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening krijgt alle aandacht.. Verder helpt zij bij het oprichten en ondersteunen van lokale molenstichtingen en verenigingen en commissies, stelt haar expertise beschikbaar en is behulpzaam bij het leggen van contacten bij de gemeentes, de provincie en de Rijksdienst voor Cultureel erfgoed.

Het Gilde organiseert opleidingen tot vrijwillig molenaar om het verlies van ambachtelijke molenkennis tegen te gaan. Deze vrijwilligers laten in hun vrije tijd monumentale wind – en watermolens draaien. Sinds haar oprichting in 1972 hebben al meer dan 1500 kandidaten met succes een examen afgelegd. De meeste van hen laten wekelijks een molen draaien. Er zijn voortdurend nieuwe molenaars nodig. De Monumentenwacht voert regelmatig inspecties uit aan een zo groot mogelijk aantal cultuurhistorische bouwwerken waaronder molens. In voorkomende gevallen worden ook kleine reparaties uitgevoerd. Die inspecties hebben niet alleen uitgewezen dat de onderhoudsstaat van de Overijsselse molens de laatste jaren is achtergebleven bij die van andere categorieën maar ook dat het in Overijssel op dat vlak slechter gaat dan in andere provincies. Enkele cijfers uit de MonumentenMonitor van 2011 ter illustratie: In dat jaar was bij 18 % van de nationale Monumenten sprake van achterstand in onderhoud. In Overijssel bedroeg dat percentage 20. Toegespitst naar

de molens: landelijk een achterstand van 17 % maar in Overijssel 27 %. Dat mag dus zorgelijk worden genoemd want door goed onderhoud kunnen ingrijpende restauraties worden voorkomen wat per saldo tot een besparing op de onderhoudskosten kan leiden.

Via de zogenaamde Brimm –regeling kunnen moleneigenaren op een vastgestelde vergoeding in de onderhoudskosten rekenen, maar dat is vaak niet toerijkend waardoor bepaalde vormen van onderhoud worden uitgesteld. Dat leidt uiteindelijk onherroepelijk tot hogere kosten. Dat realiseren de drie bovengenoemde organisaties zich ook. Vandaar het opzetten van dit speciale project dat als aanvulling moet worden gezien op de bestaande regeling.

Hoe werkt dat project?

Tenminste 25 moleneigenaren worden doormiddel van een onderhoudsimpuls gestimuleerd preventief onderhoud aan hun molen te plegen. Dus niet te wachten tot het niet anders meer kan, maar voorkomen dat het zo ver komt. Die onderhoudsimpuls is gebaseerd op een zogenaamde ‘nulmeting’ door de Monumentenwacht en een bijdrage van 20 % in de onderhoudskosten tot een maximum van € 2000 gevolgd door een opleveringsinspectie door de Monumentenwacht. Met deze impulsen kunnen mogelijk tonnen kostende restauraties worden uitgesteld dan wel voorkomen.

Alle moleneigenaren zijn inmiddels schriftelijk op de hoogte gesteld van mogelijke deelname aan dit project en er is al enthousiast op gereageerd. Zo worden met behulp van deze extra steun preventieve werkzaamheden verricht aan de Bökkers Mühle in Olst, de Vier Winden in Reutum en de Pelmolen in Rijssen.

“Vergroten van het publieke draagvlak ‘is al genoemd als een van de voorwaarden aan dit project en om dat te bereiken worden vier open dagen gehouden op molens waar deze preventieve maatregelen worden getroffen. Verder komt er een informatieve documentaire over het ambachtelijk molenaarsvak, worden diverse andere promotie – activiteiten op touw gezet en worden doelgroepen zoals schoolklassen, ouderen en jongerenclubs benaderd. Omdat de meeste molens al geregeld bezocht worden door de Monumentenwacht zal het geen probleem vormen om een Preventief Onderhoudsproject daar aan te melden en daarmee een extra bijdrage te leveren bij het behoud van ons cultureel erfgoed.

Peter van der Molen

ekeren van molens

Bijkomende kosten

Bij het beoordelen van een verzekering is niet alleen de premie belangrijk. Kies je bijvoorbeeld voor een eigen risico van € 2.500 en de premie is € 100 lager, dan ben je slecht af als je in de eerste 15 jaar een schade krijgt. Het kan voor-

komen, dat je 30 jaar lang geen enkele schade hebt, maar je kunt ook twee of drie schades in één jaar hebben. Dat betekent meerdere keren het eigen risico! Naast het eigen risico moet u ook kijken naar de kosten voor de waardevermindering. Moet de molen getaxeerd worden? Wie doet dat, wat kost dat en hoe vaak moet dat gebeuren? Er zijn assurantie-kantoren die kosten rekenen voor elke dienst die ze verlenen. De premie is dan misschien lager, maar voor elk telefoontje, elke brief en elk bezoek betaalt u.

Aansprakelijkheid

Aansprakelijkheid is een lastig onderwerp. De eigenaar (bezitter) van de molen kan in bepaalde gevallen aansprakelijk gesteld worden en soms de molenaar. Als een bezoeker letsel oploopt dan kunnen de financiële gevolgen enorm zijn. Wees er dus op bedacht dat bezoekers niet altijd voldoende risicobewust zijn. Belangrijk bij aansprakelijkheidsverzekeringen is de zogenaamde hoedanigheid. Is de verzekeraar voldoende op de hoogte van de activiteiten van de stichting, vereniging of particuliere bezitter van de molen?

Tot slot

Het beste advies is: kies voor een verzekeraar die ervaring heeft met molens. De verzekeraar en de moleneigenaar moeten niet voor verrassingen komen te staan bij een schade. Daarom is het goed om van te voren goed te bespreken wat de wensen en mogelijkheden zijn. Dan wordt je niet door schade en schande wijs.

Simon Kadijk
Directeur Donatus
www.donatus.nl

Wat is een goede verzekering? De goedkoopste is meestal niet de beste.

Weet u op voorhand dat u bij een totalloss niet zult herbouwen, dan is het ook niet nodig de volle herbouwwaarde te verzekeren.

Informatieavond over de Eschmolen

Alle aanwezigen op de door de Stichting Eschmolen Delden georganiseerde informatieavonden in restaurant ‘t Hoogspel over de Eschmolen hebben als verrassing een traktatie van een Deldense bakker en een mooie ansichtkaart van de vroegere Eschmolen aan de rand van de Deldeneres ontvangen. Dit jaar is het precies 100 jaar geleden dat de molen werd stilgezet, want door de aansluiting van Delden op de elektrische centrale van Hengelo, kwamen hier elektrische graanmaalderijen die niet afhankelijk waren van de wind. In de zomer van 1959 ging de molen door brand verloren.

De afgelopen vijf jaar is er veel gedaan ter voorbereiding van de herbouw, dit is te lezen in het Plan van Aanpak dat is uitgewerkt in samenwerking met de Kon. Ned. Heidemij. En te lezen is www.eschmolendelden.nl Op de plek waar de molen zal worden gebouwd wordt een bord geplaatst wanneer daarvoor toestemming is verkregen van de gemeente Hof van Twente. Voor de herbouw is een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk. De komende maanden zal het bestuur zich verdiepen in de uitwerking van het pakket van eisen.

De leden van het Comité van Aanbeveling kregen de eerste fles Eschmolenwijn aangeboden, een heerlijke Fair Trade wijn die nu te koop is bij de VVV. De winst is voor de molen. Het afgelopen jaar is het aantal Vrienden bijna verdubbeld! Velen hebben zichzelf opgegeven als Vriend en hebben anderen enthousiast gemaakt, maar er werd één dame gehuldigd, die de kampioen is, mevrouw Eeuwke Hein-de Haan. Zij heeft meer dan 100 Vrienden geworven en ontving daarvoor het grote Overijssels Molenboek evenals Annemarie Klanderman de 400ste Vriend(in) werd gehuldigd. Er wordt naar gestreefd volgend jaar de 500 ste Vriend(in) binnen te halen.

De bouwtekeningen zijn uitgebreid bekeken. De Vrienden werden ervan overtuigd dat de nieuwe Eschmolen één van de mooiste gebouwen van Delden zal worden. Penningmeester Jan Michiels deelde mee dat een bedrag van bijna 20.000 euro in kas is. De Vrienden werden hartelijk bedankt voor hun jaarlijkse bijdrage en gevraagd na te denken over een verhoging van hun bijdrage. Hoewel de minimum bijdrage 10 euro is, geven de Vrienden gemiddeld 17 euro per jaar! Binnenkort worden de grotere sponsors benaderd, want het eerste doel is 4 ton te vinden. Als de molen draait is er 35.000 euro per jaar benodigd voor de lopende kosten, alsmede het klein en groot onderhoud. Ook dan zijn de Vrienden onmisbaar.

Derk Rouwhorst

Risicobewustzijn belangrijkste bij verz

Verzekeringen zijn voor moleneigenaren niet goedkoop. Bovendien voorkomt een verzekering geen schade. Verzekeren is een middel en geen doel. Begin niet met verzekeren, maar eindig er mee. Tip: bekijk met dit in uw achterhoofd uw molen eens en bekijk vervolgens uw verzekeringspolissen.

Risico's bedreigen de continuïteit en het monumentale karakter van een molen. Het allerbelangrijkste bij het verzekeren van molens is dan ook dat men zich bewust is van gevaar en risico's. Maak daarom eens een overzicht van allerlei risico's die de molen kunnen bedreigen, van slijtage tot brandstichting. En noteer bij elk risico de kans dat het voorkomt (frequentie) en de impact ervan (financiële schade). Met een dergelijk overzicht heeft u een reëel beeld van de bedreigingen.

Vermijden en beperken

Het beste is natuurlijk om maatregelen te nemen die risico's uitsluiten. Dat kan tot op zekere hoogte. Waar en wanneer laat je bijvoorbeeld bezoekers toe en onder welke voorwaarden? Zijn risico's niet te vermijden, beoordeel dan hoe je risico's kunt beperken. Denk daarbij aan brandblussers, bliksemafleiders en onderhoud. En, ook belangrijk: heeft u een onderhoudsplan opgesteld?

Risico's dragen of overdragen

Nadat u al deze maatregelen hebt genomen, is het van belang te beoordelen welke risico's u nu nog loopt. Wilt u die zelf dragen? Kunt u die dragen (eigen risico)? Of draagt u die risico's over aan een ander? Welnu, dat laatste noemen we verzekeren. Dat kost uiteraard premie; en daar wordt ook nog eens 21% assurantebelasting over berekend.

Goede verzekering

Vervolgens rijst de vraag: wat is een goede verzekering? De

goedkoopste is meestal niet de beste. Risico's moeten goed worden overgedragen aan de verzekeraar. Begrijpt de verzekeraar de risico's?

Het fundament van de verzekering is de verzekerde som. De herbouwwaarde moet verzekerd worden. Het is overi-

gens een misverstand te denken dat de staat van onderhoud de herbouwwaarde beïnvloedt. Want of een beschadigde molen nu goed of slecht onderhouden was, voor de restauratie heeft een molenbouwer evenveel bouw materiaal en evenveel manuren nodig.

Monumenten en replica

Met name bij een riet gedekte molen geldt dat een schade van 50% in de praktijk niet voorkomt. Er is of een kleine schade en die kan hersteld worden of er is sprake van een (bijna) totalloss. In dat geval is het monument vernietigd. Herbouw van de molen levert geen monument op, maar een replica. Hoe gewenst is dan herbouw? Indien u op voorhand weet, dat u bij een totalloss niet zult herbouwen, is het ook niet nodig om de volle herbouwwaarde te verzekeren. In zo'n geval werken verzekeraars met een vorkclausule. Je verzekert dan een deel van de waarde zonder dat de verzekeraar een beroep doet op onderverzekering. De premie wordt dan lager; daar tegenover staat dat de verzekeraar nooit meer dan bijvoorbeeld 50% of 60% van de totale herbouwwaarde vergoedt.

Oud en der dagen zat

Dit oude gezegde was zeer goed van toepassing op de toestand van de Steenzoldervloer van korenmolen Bökkers Mölle te Olst.

Nadat de molen in 1866 door brand was getroffen werd de stenen onderbouw afgedekt en werd het gebouw een stoom/olieslagerij. In 1894 werd het inmiddels leegstaande "fabriekscomplex" gekocht door korenmolenaar Hooglucht uit Heino, die er door molenmakerij Ten Zijthoff uit Deventer een nieuwe windmolen op liet bouwen en de molen inrichtte tot korenmolen. Vanuit dat jaar stamde de oude vloer waar de twee maalkoppels op liggen. Lopend over de oude vloer kon je je afvragen hoeveel duizenden paren klompen en schoenen in deze 120 jaar over zijn grenen planken zouden zijn gelopen? Zelfs onwelkome soldatenlaarzen hebben hun deel hierin gehad.

Het was dan ook niet vreemd dat het zijn leeftijd goed was aan te zien. Op vele plaatsen waren slechte/gevaarlijke stukken afgedekt met zinken plaatjes en op andere plekken waren nieuwe planken gespijkerd.

Bij de molenaars en de onderhoudsmensen leefde al jaren de wens de vloer te vervangen. Allereerst was er veel geld voor nodig en ook waren er steeds andere urgente onderhoudswerkzaamheden die de uitvoering deden uitstellen. In 2013 kon eindelijk aan de molenmaker opdracht gegeven worden aan het eind van dat seizoen het werk op te pakken. De vrijwilligers maakten de vloer helemaal leeg en

het slopen kon beginnen. Tijdens het slopen kwamen er nog meerdere onaangename verrassingen tevoorschijn die met een dichte vloer niet zichtbaar waren.

De "paarden", de draag- en bedienings constructie van de maalkoppels bleken enige centimeters verzakt te zijn. Hier moesten nieuwe ondersteuningsbalken worden aangebracht. Enkele draagbalken van

de vloer bleken plaatselijk, of geheel, zodanig aangetast dat reparatie of gehele vervanging dringend nodig bleek. Na aanpassingen en uitlijning van de balklaag, en behandeling tegen de ongewenste houtknagers, konden vaklu van Groot-Wesseldijk de nieuwe vloerdelen plank voor plank aanbrengen. Waar de oude vloer bijna zeven centimeter was doorgebogen ligt de nieuwe nu weer bijna vlak en horizontaal. Door deze verbeteringen en de dikkere vloerplanken dienden nu nog een aantal aanpassingen boven de vloer te worden gedaan.

Nieuwe ondersteuning voor de liggers en de meelringen en vernieuwen van de afsluitingen rond de steenbus welke door slijtage graan lieten wegsijpelen. Als laatste werden de steenkransen gewisseld en van nieuwe draaipunten/potten voorzien.

Nadat de molenaars de lopers gebalanceerd en "ingemalen" hadden kreeg molenaar Bert van Rijswijk zijn vernieuwde, maar

vertrouwde, molen weer overgedragen.

Voor de stichting een prijzig maar noodzakelijk werk dat tot volle tevredenheid is uitgevoerd.

De huidige molenaars en vrijwilligers zullen een volgende vloer niet meer meemaken!!

Ruud Roose

Preventief onderhoud bij Molenstichting Lattrop - Tiligte

De Molenstichting Lattrop – Tiligte heeft voor vier van haar molens gebruik gemaakt van de nieuwe subsidieregeling voor preventief onderhoud dat dit jaar in het kader van het project ‘Het verhaal van Overijssel’ is ingesteld. Daarbij kunnen molens naast de subsidie van de Monumentenwacht (€ 30.000 voor zes jaar) een extra bijdrage van maximaal € 2000 ontvangen. In de korte tijd van het bestaan van deze regeling is al gebleken dat die bijdrage vaak net het laatste gaatje in de begroting voor onderhoudswerkzaamheden kan dichtten. Zo heeft de molen in Tiligte mede daardoor een nieuwe staart kunnen realiseren, zijn bij de molen in Lattrop de romp en de stelling onderhanden genomen en krijgt de Borgelinkmolen in Denekamp een speciale anti – sliplaag op de stelling.

De vierde in deze rij is de Nicolaasmolen in Denekamp. Daarvan bleken de fokken kapot te zijn, “Doorgerot” volgens molenaar Jozef Derkman. “Van de Edwina van Heekstichting – onder meer eigenaar van de watermolen van Singraven- mogen wij elk jaar gratis vijf bomen uitzoeken. Wij hebben vijf stuks uitgezocht en die op de molen laten verzagen voor het hekwerk en de schroten van de fokken. Terwijl dat lag te drogen hebben vrijwilligers de roeden die er inmiddels uit waren gehaald- ontroest en geteerd. Ook hebben zij het hekwerk gegrond. Door de inzet van die vrijwilligers hebben wij flink op de kosten kunnen besparen. Desondanks kost de hele operatie toch nog € 18.000. Wij hebben daarvoor onder meer een deel van de reguliere onderhoudssubsidie aangesproken en een beroep gedaan op die bijdrage voor preventief onderhoud om de begroting sluitend te maken”.

Vrijwilligers hebben een flink deel van de werkzaamheden uitgevoerd maar uiteindelijk moest voor het in elkaar zetten en alles op de plaats brengen professionele hulp worden ingeroepen. Daarvoor is een oude bekende ingeschakeld in de persoon van Johnny Wintels, molenmaker in Denekamp. De 22 meter lange roeden moesten wel met zwaar materieel boven de op 13 meter hoogte gelegen askop worden uit gehesen en dat is geen vrijwilligerswerk. Tussen de bedrijven door zijn de schaliën op romp en kap van een nieuwe teerlaag voorzien. De uit 1859 stammende achtkante grondzeiler kan er voorlopig weer tegen.

Peter van der Molen

Geachte donateur.

De stichting wordt net als u geconfronteerd met oplopende kosten. Een onderdeel daarvan is de porto voor het versturen van brieven waarin wij u vragen de jaarlijkse donateursbijdrage te voldoen. Nu zeer velen van ons over internet beschikken is het mogelijk deze portokosten te verminderen door dit verzoek digitaal te gaan doen. Daarom vragen wij u, indien nog niet gedaan, Uw E-mailadres door te geven aan de penningmeester.

Wij verzekeren u dat de adressen nooit voor andere doeleinden worden gebruikt dan communicatie tussen de stichting en U. Bij voorbaat dank.

Ruud Roose
Penningmeester
r.roose@daxis.nl

Apeldoorns kanaal met rechtsvoor de bijenstal

denksteen geplaatst met de tekst: ‘Het vuur van tachtig deed mij sneven, gulle gaven mij herleven’.

In 1983 heeft Willem Vrieze de molen en ondergrond overgedragen aan de inmiddels opgerichte stichting molen De Vliet. Vanaf 1984 maalt de molen voor diverse bakkers graan tot meel. Met het verdwijnen van de kleine bakkers verdween ook de omzet en inkomsten van de molenstichting.

Dan volgt het volgende bedrijf: Willem Vrieze die altijd ongehuwd is gebleven, woont samen met zijn zuster in een huisje op

het erf van zijn inmiddels niet meer bewoonbare boerderij. In deze woning drinken de molenaars hun koffie en daar gaan zij naar het toilet. In 2008 vraagt Willem, hij is inmiddels 82, of de stichting voor de molenaars niet elders op het erf een onderkomen kan realiseren. Verbouwing van de wagenschuur is te duur, maar Willem biedt de stichting zijn oude boerderij aan.

De boerderij heeft ruim 18 jaar leeg gestaan en is meer een inloopstal voor het vee en het groot aantal katten wat er nog rondloopt. De molen en de boerderij worden ondergebracht in de stichting Molenbezit gemeente Heerde. In de boerderij worden wat voorzieningen getroffen en de molenaars zitten droog en warm en kunnen zelf koffie zetten. Toch ziet het bestuur dat de boerderij meer mogelijkheden biedt om de molen en zijn directe omgeving meer toeristisch te promoten. Het bestuur heeft contact met architect Rob Moritz van ‘19 Het Atelier’ in Zwolle en vraagt hen om een plan voor de boerderij te ontwikkelen.

Daarna heeft Cultuurland Advies de benodigde financiële middelen bij elkaar gehaald. De boerderij wordt omgetoerd tot een bezoekerscentrum dat er zijn mag: een moderne ontvangstruimte waarin authentieke elementen van de boerderij nog aanwezig zijn. Interactieve audio visuele panelen, waarop de historie van de molen en directe omgeving te zien en te horen zijn, zijn geplaatst aan de wanden en een vide waar een tentoonstelling van cultuur

historische voorwerpen en documenten te zien is. Het woongedeelte van de boerderij wordt verhuurd aan Cultuurland Advies. Het ziet er allemaal mooi uit. Zo mooi, dat Willem Vrieze zegt: “jullie benn goed bezig, je mag de rest van mien land ok wel hem”. De Stichting is op dat moment 3 hectare land rijker! De omgeving is goed aangepakt: veel bomen gekapt, een openlucht theatertje gerealiseerd, akkertjes met diverse graansoorten, een bijenstal een streekwinkel. Als afsluiting van dit project is de oude hooiberg gerenoveerd met onderin een mooi onderkomen voor de molenaars, die daar een goed zicht op de molen hebben.

Zo is dit hele project afgesloten met datgene wat eigenlijk het eerst had moeten gebeuren. Verbazend waartoe een vraag van Willem “kan er onderdak voor de molenaars geregeld worden” allemaal niet kan leiden. Ik heb zelf de oude situatie gezien en kan beamen dat er door de Stichting in korte tijd enorm veel werk is verzet. Een molencomplex dat door veel vliet is ontstaan.

Graf van Willem Vrieze

De molen produceert nu met name voor bakkerij De Hoop in Hattermerbroek. Die heeft het brood ‘Vrieze’s Volkoren’ in de markt gezet dat bij een achttal winkels en supermarkten te koop is. Ook horecabedrijven behoren tot de afnemers. Verder wordt er pannenkoekenmeel en een kruidkoekmix verkocht bij verkooppunten in de regio. De omzet is dusdanig dat de molen kostenneutraal draait. Daarbij is in de vroegere wagenschuur een winkel met streekproducten gevestigd. De molenaar Bert Hanekamp en de molenaars in opleiding Frits Brouwer, Robin van Kastwijk en Gert Wagenvoort hebben er zichtbaar plezier in. Zaterdag 31 mei 2014 is het complex officieel geopend. Helaas heeft Willem Vrieze het niet meer mee mogen maken. Hij is in oktober 2013 overleden en ligt, naar zijn wens, begraven op zijn erfgoed in de schaduw van zijn molen.

Sjaak Poot

Molen de Vliet
Groteweg 52 - 8191 LX Wapenveld
www.molendevlietwapenveld.nl

Grensgevallen (deel 4)

Molen de Vlijt in Wapenveld.

Als je de geschiedenis van deze molen, zoals die op dit moment bekend is, bekijkt, is het een aaneenrijging van bijzonderheden. De eerste bijzonderheid is het dat door onderzoek naar de geschiedenis van de molen, de historie van Wapenveld eeuwen ouder werd.

Tot de jaren 70 van de vorige eeuw "begon" de historie van Wapenveld bij de komst van de familie Cramer uit Twente en het ontstaan van de papierfabriek. Maar met nader onderzoek van de geschiedenis van de molen begint deze veel eerder. De eerste beschrijving van deze molen stamt uit 1448. Toen bouwden de fraters van het fraterhuis St. Hieronymus op Hulsbergen (het tegenwoordige Kloosterbos bij Wapenveld) een klooster en een molen zo'n 300 meter ten westen van de huidige locatie van de molen. De fraters zijn weer een verbinding tussen Wapenveld en Zwolle-Deventer: de Moderne Devotie. De molen werd gebouwd op een zandrug die vanaf de Veluwe (Flipsberg) ook nu nog doorloopt tot in de uiterwaard van de IJssel. Is deels doorgraven om plaats te maken voor de Groteweg, het inmiddels verdwenen spoor Zwolle - Apeldoorn en het Apeldoorns kanaal. Het is nu niet voor te stellen dat deze bosachtige omgeving een goede plaats voor de molen zou zijn, maar toentertijd was ook dit gedeelte van de Veluwe een grote heivlakte. De molenaar kon zeven andere molens in de omgeving zien!

De molen heeft de Beeldenstorm, waarbij Rooms-Katholieke bezittingen verwoest werden, niet doorstaan, ze werd in 1578 omvergehaald. Na vertrek van de Spanjaarden uit Wapenveld is de molen herbouwd op de huidige locatie. De molen werd aan verschillende opeenvolgende molenaars verpacht, maar in 1809 kwam hij in bezit van Steven Jans Mulder. In zijn tijd heeft de molen een rol gespeeld in de afscheiding. Een kerkelijke twist waarbij de Afgescheidenen, waar Steven Jans zich in 1834 bij aansloot, zich losmaakten van de Hervormde kerk die toen de staatskerk was. In en rond de molen ging de bekende ds. Brummelkamp vaak voor. De molenaar liet met zijn wienekstand dan zien of het veilig was een kerkdienst bij te wonen. Als ze betraapt werden dan werden er zware boetes opgelegd en dat gebeurde nogal eens. De molen van Steven Jans wordt een symbool van geloofsmoed en vrijheid van meningsuiting. In 1888 wordt Gerrit (Gradus) Vrieze eigenaar van de molen. Hij is de eerste van drie generaties Vrieze die de molen

in bezit hebben. Gerrit is eigenaar tot 1913 en daarna wordt Egbert Jan eigenaar en hij zal dat zijn tot 1957. Willem Vrieze is de laatste eigenaar van molen de Vlijt. Naast het molenaarsschap verkocht de familie Vrieze ook klompen, kruidenierswaren, petroleum en veevoer. In de tweede wereldoorlog speelde de molen(aar) ook een rol in de strijd om de vrijheid. Er werd nogal eens illegaal gemalen en de bevolking werd door het ophangen van een jute zak in het gevlucht ingeseind dat er een razzia op komst of aan de gang was. Op 3 april 1943 ontsnapte de molen aan een ramp. Een Halifax bommenwerper stortte op steenworp afstand van de molen neer waarbij alle zeven inzittenden om het leven kwamen. Een gedenksteen achter de molen bij het Apeldoorns kanaal markeert de plaats waar het vliegtuig neerstortte. Willem Vrieze bouwde zijn veevoederhandel uit maar in de 60-er jaren wordt er al niet meer gemalen. Dan volgt er een keerpunt in de geschiedenis van de molen: de brand 1e kerstdag 1980. Wapenveldse journalist Jan Nitrau was door de redactie van de Zwolsche Courant gevraagd een artikel te schrijven over de molen de Vlijt en de rol die deze molen gespeeld heeft bij de afscheiding. Dit artikel verscheen de dag voor kerst in de krant en de volgende dag brandde de molen totaal af! Sindsdien is Jan, tot op de huidige dag, nauw betrokken bij de molen. Interessant detail: het voorgeslacht van bestuurslid Jan Nitrau was één van de 4 protestantse gezinnen die met Cramer uit het overwegend Rooms Katholieke Twente kwamen. In 1981 werd een comité opgericht waarin onder andere Jan Nitrau en de huidige molenaar Bert Hanekamp zitting hadden. Dit comité had als doel de molen te herbouwen. Uit acties onder de bevolking kwam 70.000 gulden, de gemeente legde 100.000 gulden bij en de provincie kwam met 150.000 gulden over de brug. Toen kwam het probleem van de aanbesteding. De laagste inschrijver (Schakel en Schrale) die het werk graag wilde uitvoeren om de restauratiemarkt te betreden was een Overijsselse aannemer. De Gelderse molenverordening eiste echter dat subsidie alleen verstrekt werd als een Gelders bedrijf de restauratie uitvoerde. En het Gelders bedrijf wat ingeschreven had zat ver boven de bijeenvergaarde 350.000 gulden. De provincie heeft toen op aandringen van het comité de molenverordening aangepast. Bij de restauratie werd in de molen een ge-

"Het complex" gezien vanaf het

Wij hebben een echte - **Strijder Voor Molens** - verloren

Gerrit Perfors overleden

Ons verlies is heel groot. Hoe vaak zijn deze vijf woorden niet gesproken bij het overlijden van een dierbare. Soms als automatisme, vaak ook zeer gemeend. Dat laatste kan zeer zeker worden gezegd bij het heengaan van Gerrit Jan Perfors. En dat niet alleen door de verwanten maar zeker ook in veel bredere kring want Gerrit Jan was een sociaal zeer

betrokken persoon met een brede kring aan vrienden. Dat bleek wel op zaterdag 12 april in de kapel van Bronckhorst bij de uitvaartdienst van de op 78 jarige leeftijd plotseling overleden gedreven bestuurder. Naast familie, vrienden en bekenden bewezen daarbij vertegenwoordigers uit tal van organisaties hun laatste eer. Onder hen ook een vertegenwoordiging van de Stichting de Overijsselse Molen. (SOM) want met de dood van Gerrit Perfors is een icoon uit de molenwereld verdwenen. Het verlies treft natuurlijk in de eerste plaats zijn verwanten en zal daar een pijnlijke leegte nalaten. Maar Perfors heeft ook voor velen buiten de familiekring een belangrijke rol vervuld. Met name in de molenwereld zal nog tot in lengte van dagen met veel respect aan hem worden gedacht. Met zijn kennis en inzicht heeft hij niet alleen voor de Overijsselse molenwereld veel betekend maar ook voor de landelijke molenwereld was zijn inbreng cruciaal. Dat werd tijdens de uitvaartdienst meerdere keren gememooreerd. Ook zijn leidende rol bij de mede door hem opgerichte Studiekring Historische Cartografie kwam aan de orde.

Ingenieur Gerrit Perfors werd in de jaren '80 van de vorige eeuw bestuurslid van de SOM en bleef dat tot 2004. Hij wilde er al wel eerder uitstappen maar zijn gedegen inbreng en kennis van zaken konden niet worden gemist. Hij deed een nieuwe poging tegen het einde van de vorige eeuw en dacht dat zijn verhuizing naar Lochem (Gelderland) wel een doorslaggevend argument moest zijn. Maar niet voor de overige bestuursleden die een modus vonden om hem binnen boord te houden. Dat had onder meer te maken met het feit dat hij zich in die tijd intensief bezig hield met het in stichtingen onderbrengen van particuliere molens zoals De Vier Winden in Reutum, de Bökkers Møl in Olst en De Leeuw in Oude Molen. Die constructie vormde een absolute voorwaarde voor het behoud van deze molens en Perfors bracht deze processen dankzij zijn 'fingerspitzen' gevoel tot een goed einde. De waardering voor deze prestatie vertaalde zich in een benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau in 2004 het jaar waarin het SOM-bestuur uiteindelijk na ongeveer 20 jaar node afscheid van hem nam. Al lang voor die tijd waren zijn kwaliteiten ook buiten Overijssel opgevallen wat er toe leidde dat hij tevens tot bestuurslid van de Vereniging De Hollandsche Molen werd benoemd.

Wat Overijssel betreft mag niet voorbij worden gegaan aan het feit dat Perfors initiatiefnemer en eerste voorzitter van de Overijsselse Molendag werd. Bijzondere waardering

oogste hij in 1995 voor het in opdracht van de SOM –in samenwerking met Het Oversticht - uitbrengen van het boek "De Wind – Watermolens in Overijssel" in samenwerking met fotograaf Ger Dekkers en Frits David Zeiler.

Maar ook achter de schermen verzette hij veel werk. Zelf mocht ik dat eind vorige eeuw van nabij ervaren toen ik in opdracht van de SOM de Grote Overzichtskaart 'Molens in Overijssel' mocht samenstellen. Meerdere partijen waren daarbij betrokken zoals het Overijssels Bureau voor Toerisme, de VVV, de Provincie, drukker, vormgever etc.etc. om dit project –vooral financieel - te kunnen realiseren. Die hele organisatie speelde zich buiten mijn gezichtsveld af. Perfors had het allemaal onder controle zodat ik mij kon concentreren op het schrijven van de teksten en het maken van de foto's. Ook nog net voor de eeuwwisseling mocht Gerrit Perfors de Jaarprijs in ontvangst nemen van het fonds voor Vernuft en Volharding.

Gerrit Perfors had een zeer brede interesse en hij was een aangenaam gesprekspartner die met kennis van zaken over alle mogelijke zaken kon praten. Het liefst onder het genot van een goed glas wijn. Dankzij zijn Bourgondische inslag kon hij het aan om met een bijna eeuwige glimlach rond zijn mond zijn vaak overvolle agenda tot uitvoering te brengen. Daarnaast besteedde hij ook veel aandacht aan zijn gezin, kinderen en kleinkinderen op wie hij met veel geduld en wat humor een deel van zijn veelzijdige kennis trachtte over te brengen.

Tussen al zijn drukke werkzaamheden door werd hij mede – oprichter van de Studiekring Historische Cartografie. Deze hobby kreeg zijn volle aandacht nadat hij uit het SOM – bestuur was getreden en heeft onder auspiciën van die studiering nog tot voor enkele weken voor zijn plotselinge dood lezingen.

Tijdens de drukbezochte uitvaartdienst kreeg zijn brede belangstelling veel aandacht. Zijn veelzijdige belangstelling bleek nog eens uit de muziekkeuze want niet alleen de toepasselijke muziek van Bach maakte onderdeel van het programma uit maar daarin was ook plaats gemaakt voor jazz –muziek.

De aanwezigheid van een zeer gemêleerd publiek onderstreepte nog eens dat voor velen "het verdriet heel groot is". Voor de molenwereld niet het geringst.

Peter van der Molen

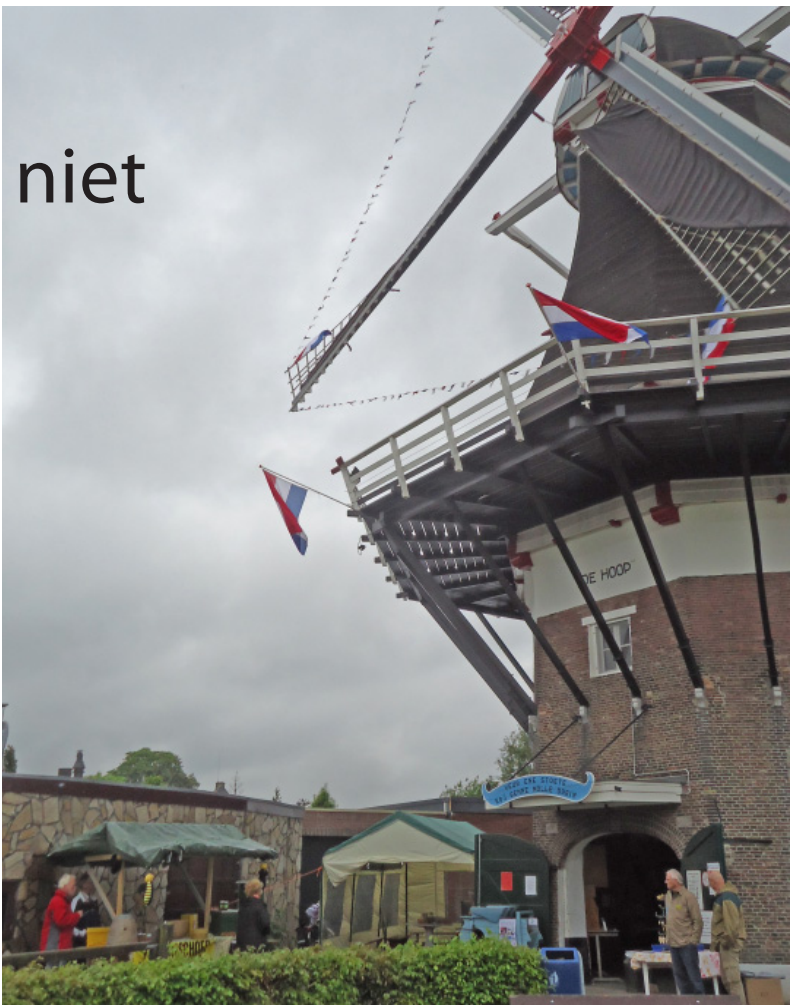

Kleindochter Julia speelt tijdens de uitvaartdienst een laatste keer een prelude uit de Bach- suite nr 1 voor 'OOP'.

Aan de wind lag het niet

Aan de wind lag het niet. Die was er zaterdag 10 mei tijdens de Nationale Molendag volop zodat de molens naar hartenlust konden draaien. Maar er was ook regen, vaak veel regen en dat hield veel potentiële bezoekers thuis. Teleurstellend voor de vele vrijwilligers die er alles aan hadden gedaan om het hoog geëerd publiek een warm en informatief welkom te bieden. Helaas pakte het anders uit zoals bijvoorbeeld bij korenmolen De Hoop in Almelo. “Wij hebben er alles aan gedaan en toch ook veel publiciteit vooraf in de media gehad, bijna alle vrijwilligers en bestuursleden staan er klaar voor en dan krijg je dit weer. Jammer!” verwoordt voorzitter Roel Bakker de klacht van veel collega’s. Toch deden enkele moedige bezoekers de molen nog aan en waren onder meer getuige van demonstraties malen in de molen, konden eventueel bij de scouting aanschuiven bij een ‘kampvuur’ of in de tent ‘koekjes van eigen meel’ bakken. Bakker kon nog wel een blij stemmende ontwikkeling melden. De bomen achter de molen die een steeds slechter wordend effect op de windvang van de molen vormden zijn eindelijk verwijderd.

Peter van de Molen

Al dagen van te voren druk

Bij iedere molendag is het weer de vraag: hoeveel mensen zouden er komen. Welke activiteiten bedenken we deze keer om zo veel mogelijk publiek te trekken. Wij hebben meestal de gewoonte om het één keer per jaar iets groter aan te pakken en de andere keer het ietsje rustiger aan te doen. Deze keer zouden we het rustig aan doen! We bewaren de extra activiteiten voor september. Dan proberen we zoveel mogelijk kraampjes rond te molen te krijgen met streekproducten, tweedehands boeken, de Imker

vereniging, brocante spulletjes en brood wat de bakker heeft gebakken van ons gemalen speltmeel. Dit keer doen we het dus rustig aan. Wel sturen we een bericht naar de plaatselijke kranten dat er “molendag” is en dat er veel aandacht wordt geschonken aan de jongere jeugd door

wat spelletjes in en rond de molen te organiseren. Want als je iets aanbiedt voor de kinderen, dan heb je meestal de ouders er ook bij! Dus wordt er een “molenspel” bedacht. Door de hele molen hangt een “molenaartje” met een cijfer en een letter. Niet alleen de jeugd zoekt, zelfs de ouders. Als alle letters zijn gevonden komt er een woord uit wat met de molen te maken heeft. Zoals “meelzolder” of “koningsspel” en dit jaar “molenaartje”. Bij het inleveren van het papiertje, is er altijd een klein prijsje bij, ook al is een letter soms niet gevonden. Maar ook bij het rustig aan doen blijft altijd wel iets te regelen voor zo’n dag. Vooraf wordt er behoorlijk wat gemalen, want er moet toch zeker ongeveer vijftig kilo pannenkoekenmeel klaar staan. Extra spelt wordt er gemalen want tegenwoordig is er erg veel vraag naar. En steeds ben je benieuwd naar het aantal bezoekers. De site van het KNMI wordt regelmatig bezocht. Oei: 90 % kans op zo’n twintig millimeter regen en 0 % zon. Wel wind: dat is gunstig voor de maaldemonstraties. Na afloop van de molendag werd er geëvalueerd. Er kwamen minder bezoekers dan de vorige keer, maar al met al hadden we geen klagen. Altijd zijn er mensen die door alle buien heen de molen bezoeken.

Kees Scherjon

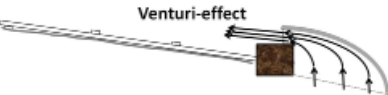

lens waar Van Busselneuzen worden toegepast. Op de foto zien we een detail van de Van Busselneus op de wieken van De Vier Winden in Reutum (Weerselo).

Wieksysteem Fauël

Ir. Fauël uit Wassenaar bedacht de fokwiek in 1946. Bij deze aanpassing wordt het windbord gedeelte vervangen door een open stroomlijnneus. (zie tekening en foto). Fauël bedacht deze oplossing aan de hand van zijn ervaringen op zeilboten en noemde hem daarom fok. De werking is tweeledig. In de eerste plaats wordt met de voorkant van de fok de wind opgevangen en via een spleet achter de wiek geleid. Daardoor ontstaat, zelfs als de wiek nog niet draait, achter het zeil onderdruk. Dit heet het venturi-effect. Hierdoor loopt de molen snel aan. Een ander gevolg is dat deze extra onderdruk ervoor zorgt dat tijdens het draaien het zeil sterker tegen het hekwerk wordt gedrukt en op deze manier zeilslag tegengaat. In de tweede plaats zorgt de achterkant van de fok ervoor dat de hoekige roede wordt afgeschermd, waardoor nog meer verbetering in rendement ontstaat. Fokwieken worden nog toegepast op 8 molens in Overijssel, één hiervan is de Bor gelinkmolen in Denekamp.

Voorlopige conclusie

Het gevolg van deze aerodynamische wiekverbeteringen is, dat de molen bij lagere windsterktes eerder aanloopt, maar ook op kleine schommelingen in de windsterkte sterker reageert. Korenmolens hebben graag dat de molensteen een omtreksnelheid heeft van ca. 9 m/s maar ook dat de snelheid een beetje constant blijft. Molens met de genoemde rendementsverbeteringen bereiken de ideale molensteensnelheid dus eerder bij een lagere windsterkte. Als de wind dan verder toeneemt wordt de ideale molen-

steensnelheid dus overschreden en moet eerder worden gezwicht (minder zeil voorleggen) en tenslotte moet de molen noodgedwongen eerder worden gestopt, omdat er geen goed product meer geleverd kan worden. De winst die bereikt wordt doordat de molen eerder aanloopt wordt dus gedeeltelijk opgeofferd omdat eerder moet worden gestopt. Jammer. Gelukkig is dit niet het einde van het verhaal. Maar daarover de volgende keer. Dan komen de efficiëntie verbeteringen aan de orde.

Jan Kuiper

In memoriam Hans Elsenaar

Op 6 december 2013 is Hans Elzenaar, de molenaar van de Weerribben overleden. Hans was net enkele jaren met pensioen toe hij te horen kreeg dat hij ongeneeslijk ziek was. Als timmerman-molenaar is Hans in 1982 begonnen bij Staatsbosbeheer. Met zijn ervaring als restaurateur van meubels kwam zijn vakbekwaamheid en precisie goed van pas om de molens in de Weerribben te herstellen en te herbouwen. De meest gefotografeerde molen van Overijssel, “de Wicher” heeft hij gebouwd met hart en ziel, later bouwde hij eigen handig een echte Tjaskermolen.

Nast zijn werk als timmerman was Hans ook een bevlogen molenaar, vele duizenden bezoekers heeft hij rondgeleid op zijn molen. Later in zijn loopbaan ging hij zich meer bekwamen in het voorlichters vak. Als medewerker Voorlichting en Educatie leidde hij met veel passie, vaarexcursies door het nationaal Park Weerribben-Wieden. Een man die met veel liefde voor natuur, mooie en inspirerende verhalen kon vertellen over het ontpoppen van een libelle larve en vogelfotografie. Met veel passie zette Hans zich in voor de broedvogelmonitoring en later bij de monitoring van de uitgezette otters in de Weerribben. Bijzonder was dat Hans nadat hij met pensioen ging vrijwilliger werd en zelf vrijwilligers ging werven die hij opleidde tot molenaar. Tot aan zijn sterfbed bleef hij doorgaan met het overdragen van zijn onuitputtelijke kennis van de molens in de Weerribben. Hans is 67 jaar geworden.

Wij wensen zijn vrouw kinderen en kleinkind veel sterkte toe. We zullen Hans altijd blijven herinneren als De molenaar van de Weerribben.

Gerrit Strijkert

Wieksystemen deel II

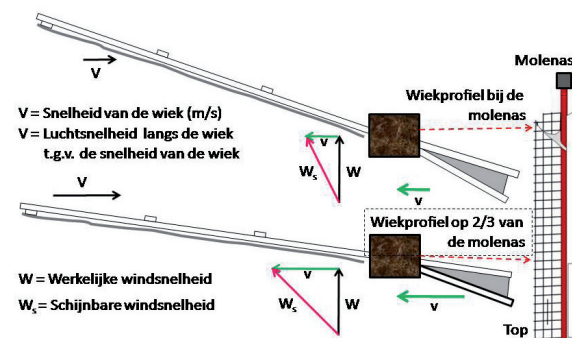
De vereniging "De Hollandse Molen" schreef in 1924 een prijsvraag uit, om het wieksysteem van de molens te verbeteren. Zij hoopten op die manier de concurrentie met de verbrandingsmotor en de elektromotor vol te houden. In deze Wiek en Rad zullen we het hebben over rendementsverbeteringen. Deze zijn het gevolg van aerodynamische aanpassingen aan de wijk. Aerodynamica is de wetenschap die de interactie van bewegende voorwerpen in gassen beschrijft. We gaan dit toepassen op de werking van het Oud-Hollands wiekenkruis om zo te zien welke verbeteringen mogelijk zijn. Als de molen op de wind is gekruid, dan staat de winddruk loodrecht op het wiekenkruis. Voor het gemak kijken we alleen naar de wijk die beneden staat en we letten op de volgende twee situaties:
De stilstaande wijk en de draaiende wijk.

Stilstaande wijk

De wind wordt door de vorm van de molenwiel gedwongen naar links af te buigen. Als reactie daarop wijkt de wijk naar rechts uit. De wieken krijgen daardoor een liftkracht en gaan met een zekere snelheid linksom draaien. Maar door de snelheid die ze krijgen, ondervinden ze ook een tegenwind. Eenzelfde ervaring kun je opdoen als je hard fietst bij windstil weer. Dat is geen echte wind maar een schijnbare wind.

Draaiende wijk

De tegenwind die een draaiende wijk ervaart heeft ten opzichte van de wijk een snelheid, die gelijk maar tegengesteld is aan de snelheid van de wijk. Deze snelheid is afhankelijk van de draaisnelheid (het aantal enden zoals de molenaar zegt) en de afstand tot de molenas. De snelheid van de wijk is dus het grootst bij de top en het kleinst vlakbij de molenas (zie tekening). De som van de snelheden van deze tegenwind en de werkelijke wind geeft de schijnbare windsnelheid. Deze schijnbare windsnelheid is aan de top van de wijk groter en anders gericht dan dichtbij de molenas. De zeeg, dat is het verloop van de stand van het wiekprofiel aan de top tot bij de molenas, zorgt dat de wijk optimaal gebruik maakt van de wind. De wijk draait dus in een schijnbare wind. Het profiel van de wijk zorgt voor een overdruk voor de wijk en onderdruk achter de wijk. Het drukverschil tussen de voor- en achterkant van de wijk zorgt voor de liftkracht.

Rendementsverbeteringen

De Oud-Hollandse wieken hebben vooral aan de achterkant geen goed aerodynamisch profiel. De hoekige vorm van vooral de roede zorgt voor veel turbulentie. De turbulentie zorgt voor veel weerstand. Het heeft als effect dat de molen bij weinig wind niet snel aanloopt en ook niet een groot vermogen kan leveren. In het volgende worden drie verbeteringen besproken, met daarbij een doorsnede en een foto van het betreffende wieksysteem.

De Dekkerwiel

Dekker uit Hazerswoude was in 1927 de eerste die met een rendementsverbetering kwam. Hij verving de windborden en omkleedde de roede tot de eerste voorzoom met een stroomlijnprofiel, zoals in de figuur getekend en op de foto te zien is. Deze aanpassing leverde een aanzienlijke rende-

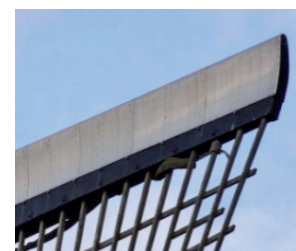

mentsverbetering op, doordat de hinderlijke turbulenties, die veroorzaakt werden door de hoekige vorm van de roede, voorkomen werden. Hierdoor liep de molen ook bij weinig wind sneller aan. Dit wieksysteem is in Overijssel niet meer te vinden. De meest naburige "verdekerde" molen is De Baataaf in Winterswijk.

Van Bussel Stroomlijnneuzen

Van Bussel was molenmaker in Weert en ontwierp in 1933 de stroomlijnneus. Hij verving de windborden door een stroomlijnprofielen die aansloten op de roede (zie tekening). Ook deze aanpassing levert een aanzienlijke

rendementsverbetering op, waardoor de molen ook bij weinig wind snel aanloopt. Er zijn in Overijssel nog 5 mo-

Feestelijke opening van de molenshuur

Vrijdag 9 mei vond de feestelijke opening plaats van de molenshuur en het molenterrein Fakkert in Hoonhorst.

De voorzitter Gerda de Ruiter opende deze bijeenkomst en blikte terug op de opening van de molen in 2012. Toen waren er nog volop plannen voor het realiseren van een molenshuur, alleen de financiële middelen ontbraken. Totdat de molenstichting zich in 2013 had ingeschreven voor de Bankgiro loterij molenshuur en deze vorig jaar won met een bedrag van € 90.000,-. Dus de bouw van de molenshuur kon beginnen, want het plan lag er al. In een korte tijd mede door de inzet van de vele vrijwilligers werd de molenshuur, het prieel en het molenerf gerealiseerd.

De sprekers tijdens deze feestelijke opening waren allen zeer enthousiast wat er is neergezet met inzet van vele vrijwilligers in Hoonhorst. Zeker als je het totaalplaatje neemt met de restauratie van de molen en molenaarswoning er bij.

Voor Wethouder Goldsteen was het zijn laatste openbare optreden. Vanaf het begin betrokken bij de plannen toen de molenstichting werd opgericht. Na de herbouw van de molen was er nog hoop dat er geld voor het terrein en de schuur over zou blijven, maar de cijfers waren minder zwart dan gehoopt. Dus geld was er onvoldoende. Hoonhorst bleef niet bij de pakken neerzitten en greep de kans om mee te doen aan de Bankgiroloterij Molenshuur. En Hoonhorst zal Hoonhorst niet zijn als daar volop voor wordt ingezet en die inzet werd beloond met het hoogst aantal stemmen en het geweldige bedrag van € 90.000,-. Dus Hoonhorst kon plannen maken en wat er nu gerealiseerd is overtreft alle verwachtingen. Niemand heeft dit 10 tot 12 jaar terug kunnen dromen. Een geweldige prestatie, mede door inzet van veel vrijwilligers. Hierna ging het gezelschap naar buiten en werd de nieuwe molenvlag gezamenlijk in de vlaggenmast gehesen door Wethouder Goldsteen en de voorzitter Gerda de Ruiter, waarna ook de molenshuur betreden werd. Het prieeltje,

de oude molenkap, is ingericht met zitbanken en als tafel een molensteen. Op de wanden informatie panelen waarop de geschiedenis van de molen Fakkert is weergegeven, de geschiedenis van het dorp Hoonhorst en de redding van sloop met het realiseren van de renovatie van de molen. Het molenerf is ingericht met verschillende leibomen, fruitbomen en veel bessenstruiken, bloemperkjes en afgescheiden met een beukenhaag en houten toegangshekken. Kortom Hoonhorst heeft hier voor inwoners en bezoekers een ruimte ingericht waar ieder uren kan genieten.

De volgende dag was er de molenmarkt op de nationale molendag in Hoonhorst, evenals waarschijnlijk in de rest van het land is deze deels in het water gevallen. Maar desondanks kwamen toch veel bezoekers om de molenshuur en erf te bekijken en de molen zien draaien.

De marktkramen kregen duidelijk minder bezoekers dan gehoopt en zullen zeker niet met een gevulde portemonnee naar huis zijn gegaan. De expositie van schilder/molenaar Willem Ter Meulen kreeg ruim aandacht van de bezoekers, een ruimte die daarvoor uitermate geschikt is.

Tussendoor was het erg gezellig met muzikale omlijsting van Sarah en Zoë Zernitz en het dweilorkest de Braandheutjes uit Holten. De bezoekers van de nieuwe molenshuur waren best onder de indruk van dit prachtige gebouw en de hangouderen hadden het prieeltje al ontdekt met het gezelschap van een fles heerlijke Fakkert Molenvijn. De stichting kan in elk geval terugkijken op twee mooie dagen die ondanks het was mindere weer geslaagd genoemd mag worden.

Marisca Kasper

Wegens plaatsgebrek zal het financieel jaarverslag van de SOM in Wiek en Rad 2014 - 3 worden afgedrukt

redactie

Voorzitter Van der Vinne op zonnige Donateurdag 2014

Versterking van Molenfamilieband heeft prioriteit
Het verstevigen van de Molenfamilieband vormt voor de komende jaren een van de speerpunten in het beleid van het bestuur van de Stichting de Overijsselse Molen. Voorzitter Pieter van der Vinne liet in het Parkgebouw in Rijssen tijdens de jaarlijkse Donateurdag er geen twijfel over bestaan dat het nieuwe beleid dat vorig jaar in het kader van de viering van het 60 jarig jubileum van de SOM is ingezet zal worden voortgezet.

“Dat kan de SOM echter niet alleen”, hield hij de ongeveer 35 bezoekers voor. “Daar is samenwerking met lokale molenbesturen en het Gilde van Vrijwillig Molenaars voor nodig en daarvoor hebben wij al de eerste stappen gezet. Wij hebben vorig jaar als SOM een keer samen met het Gildebestuur vergaderd en daarbij een antwoord proberen te krijgen op de vraag ‘Hebben wij wel hetzelfde beeld voor ogen?’” De voorzitter meldde dat uit die discussie enkele concrete besluiten zijn voortgekomen zoals het inventariseren van alle relevante informatie per molen en het toewijzen van elk SOM –bestuurslid als vast contactpersoon aan een aantal molens. Verder heeft een Gilde –bestuurslid een kwaliteitszetel in het SOM –bestuur gekregen. “Op die manier willen wij proberen ons menselijk kapitaal in stand te houden. Daarbij draagt een ieder zijn eigen verantwoordelijkheid maar houden wij ons wel op hetzelfde doel gefocust”.

Bij aanvang van de Donateurdag werd eerst stil gestaan bij het overlijden van oud – bestuurslid Gerrit Perfors die in het verleden van grote waarde is geweest voor de Overijsselse molenwereld. Ondergetekende hield op verzoek van de voorzitter een In Memoriam (zie afzonderlijke bijdrage) waarna een minuut stilte in acht werd genomen.

Alvorens hierna met het vergaderdeel werd voortgezet konden de aanwezigen de primeur beleven van de door Johan Abbink (technisch medewerker van de SOM) gepresenteerde promotiefilm “Het verhaal van Overijssel”. In deze film werden verschillende facetten die samenhangen met molens aan de orde gesteld en kwamen onder meer een molenmaker, een molenaar, een lokale molenstichting, de Monumentenwacht en de voorzitter van de SOM aan het woord. De film zal gebruikt worden als promotiemateriaal rond molenactiviteiten zoals de Overijsselse Molendag in september.

Om ideeën op te doen hoe elders molenbesturen actief zijn in het behartigen van de molenbelangen heeft het SOM – bestuur het afgelopen jaar een bezoek gebracht aan de collega’s in Groningen. Een van de zaken die daarbij de aandacht van het bestuur trok betrof het project “Molenboom”. Dat is een informatie –platform waarin van elke individuele molen relevante informatie is opgeslagen. Dat functioneert al in Groningen en het SOM –bestuur wil een

dergelijk systeem nu ook voor de molens in Overijssel invoeren. Gedacht wordt aan een digitale versie waarmee meteen recht wordt gedaan aan het motto dat vorig jaar tijdens de jubileumviering werd gelanceerd als leidraad voor de toekomst: ‘Vitaal en Digitaal’. Een ander resultaat van dat bezoek aan het hoge noorden betreft de afspraak om in voorkomende gevallen artikelen tussen Wiek & Rad en de Groningse pendant ‘De Zelfzwichter’ uit te wisselen.

Van der Vinne keek tevreden terug op de jubileumviering in het voorbije jaar. “Die heeft veel aandacht in de media getrokken zowel radio als kranten. Dat moeten wij vasthouden en daarbij in de komende jaren met name de plaatselijke bladen betrekken.” Over de nieuwe projecten MolenGeocaching en het Molenpaspoort zijn de gevoelens wat ambivalent. De Geocaching kampt met het probleem van de beperkte openstelling van veel molens terwijl bij het Paspoort de omvang van het aantal molens voor een beperking zorgt. Besloten is het project met een jaar te verlengen om de deelnemers meer tijd te gunnen voor het bezoeken van al die molens.

Aan de jubileumviering hing een prijskaartje en penningmeester Ruud Roose gaf uitleg over het financiële reilen en zeilen van de stichting (zie financieel jaarverslag). Hij kreeg van de vergadering unaniem decharge. Alvorens het officiële deel af te sluiten wees voorzitter Van der Vinne er op dat het donateurbestand een gestage terugloop laat zien, wat niet gunstig is voor het draagvlak. Hij riep daarom de aanwezigen op om in de eigen omgeving rond te kijken of bijvoorbeeld in familie – of kennissenkring wellicht nieuw bloed te genereren valt.

De bijeenkomst werd afgerond met een presentatie over de geschiedenis van Rijssen, de molen, het Parkgebouw waarin de bijeenkomst werd gehouden en de Jute –industrie. Daarmee kwam het ‘ernstige deel’ van de Donateurdag tot een einde en kon gezamenlijk de lunch worden genoten alvorens het wat luchtiger deel van deze jaarlijkse bijeenkomst –bestaande uit een bezoek aan de Pelmolen en een rondvaart met de Enterse zomp –werd afgerond.

Peter van der Molen

Het wat meer ontspannen deel van de middag bestond uit een bezoek aan de Pelmolen en een rondvaart met een replica van een Enterse zomp.

De Pelmolen lag op loopafstand van het Parkgebouw en na zo’n vergadering is het prettig de benen even te strekken. Bij de Pelmolen werd de groep in tweeën gesplitst. De ene groep ging de Pelmolen in voor een rondleiding en de andere groep vertrok met de Enterse zomp voor een rondvaart op de Regge.

Het bijzondere van de Pelmolen is dat er niet alleen gerst kan worden gepeld, maar ook olie geslagen wordt. Er werd een goede uitleg gegeven over het olie slaan uit lijnzaad. Omdat er een redelijke wind stond kon er ook gedemonstreerd worden. De kantstenen draaiden hun rondjes en het lijnzaad onder de stenen werd gebroken en al wrijvend

geplet tot meel. Dat meel werd op een “vuister” verwarmd zodat de olie er wat makkelijker uitgeslagen kon worden. De slagheij maakte een oorverdovend lawaai en je snapte meteen waar de uitdrukking “olie dom” vandaan kwam. Na het olie slaan bekeken we de pelstenen. Er wordt heel weinig gepeld, omdat er tegenwoordig voor gort geen afzet meer is terwijl dat vroeger veel gegeten werd.

Na het bezichtigen van de molen vertrokken we naar de zomp. Aan boord waren twee vrijwilligers. Een schipper en een gids. De schipper stuurde de zomp over de kronkelige Regge terwijl de gids alles over de historie van de zompen vertelde. Ook over het leven van de zompenschippers die wekenlang onderweg waren om hun vracht af te leveren. En niet altijd was er water genoeg, dus bouwden ze een dam om het water te stuwten. Als er genoeg water was werd de dam doorgestoken en konden de zompen een stukje verder varen tot het water weer “op” was. De bemanning had wel een vrij leven, maar het was ook een hard bestaan.

Omdat het allemaal zo interessant was vloog de middag om en was het voor iedereen weer tijd om huiswaarts te keren. Hulde aan de organisatoren van deze dag!

Kees Scherjon